

Titelblad

Populisme og fascisme

En historisk sammenligning af forskelle og ligheder

Aalborg Universitet

September 2023

Forfatter

René Leicht Sørensen

10. semester

Historie

Opgave

153.541 anslag* (svarer til 64 normalsider)

Omfatter 66 sider (inkl. bilag)

Engelsk resumé (Abstract)

1.687 anslag (svarer til 1 normalside)

Omfatter 1 side

Vejleder

Mogens Rüdiger

Abstract

This thesis seeks to explore the differences and equalities between fascism in Europe from 1919-1945 and populism in Europe from 1945-2023, and how these are expressed. Subsequently the thesis asks the question whether fascism and populism are symbioses, parasitism, or none of these. This will be done methodology by comparing how historians and other scientists have defined the two ideas over time. First the theory of both subjects will be explained in a historiography subsection. The analysis part of the thesis will disclose that the differences outweigh the equality between fascism and populism. Fascism relies on an autocratic, undemocratic, and violent order of conduct to be able to sustain its rule of power, whereas populism, although possibly undemocratic in a capacity of ruling party, still needs democracy to evolve and prosper. Other differences concern how they perceived modernity and the evolution of the two subjects. Amongst the equalities between fascism and populism are how they use rhetoric, their disgust towards the elite, dividing the people into them vs. us, and finally the need to mobilize the people behind their politics. In the discussion segment these findings are compared and result in how they are expressed, for example fascism used their power to suppress the people in both Italy and Germany in between the two great wars. Populism on the other hand uses, in most cases, to try and change the way politics and democracy is shaped, both in Europe, North America and South America. The conclusion is that fascism and populism are two different entities, with some similarities, but that they haven't melted into some kind of symbioses or parasitism.

Populisme og fascisme, en symbiose, parasitisme, eller?

Indhold

Indledning.....	4
Problemformulering og relevans	6
Metodeafsnit.....	8
Afgrænsning	11
Teoriene.....	11
Fascisme	12
Den ægte fascisme.....	13
Populismen	18
Folket.....	21
Teorien.....	24
Fascisme contra populisme en teoretisk sammenligning.....	30
Populismen og fascismen opståen	31
Lederskab og hierarki	34
Ideologierne	36
Retorikken	38
Demokratiet	42
Nationalisme og identitet.....	46
De økonomiske faktorer	48
Udviklingen	50
Reaktion på modernismens udfordringer	54
Symbiose, parasitisme eller?.....	56
Konklusion	62
Trumpisme (perspektiverende).....	63
Litteraturliste	64
Bøger	64
Artikler	66
Internet.....	67

Indledning

Overskrifter som ”*Det russiske styre bærer alle fascismens tegn*”¹ og ytringer om at Donald Trump er populist eller sågar fascist, bliver brugt i overflod i dagens debat.² Både hos den professionelle presse, som i Politikken herover, forskere, og på diverse sociale medier, blandt andet X.com og Facebook.com, af menigmand/kvinde, meningsdannere og politikere. Det er på en måde blevet normen, at hvis man er utilfreds med hvad andre mener, så er det fordi de er populistiske højre- eller venstreorienterede tosser. Hvis ikke populist bliver nok som skældsord, opper afsenderen retorikken, og smider prædikatet fascist på den, eller de han/hun er uenig med. Ofte virker det til at der ikke skelnes specielt mellem de to begreber, fascisme og populisme, men at de bliver slynget ud flæng alt efter hvilket humør skribenten befinder sig i. Er det fordi folk er ligeglade med forskellen, eller kan de ikke kende forskel, måske de to begreber smelter sammen til et begreb, eller er der slet ikke forskel på fascisme og populisme? Disse spørgsmål og mere, er fokusemnet for dette speciale.

Fascismen opstod i Italien i perioden efter første verdenskrig og tilskrives normalt at være opfundet af Mussolini, som modsvar på tingens tilstand efter fredsforhandlingerne blandt krigens sejherrer. Herefter bredte den sig vidt og bredt, men fik ikke fat alle steder som den gjorde i Tyskland med Adolf Hitler ved roret. Fascismen i denne form forsvandt med anden verdenskrigs afslutning i 1945, men blev videre ført i andre former i f.eks. Spanien under Franco og i Portugal.³ Derudover var der andre udgaver i resten af verden, specielt i Sydamerika. Den fascisme specialet her fokuserer på, er hovedsageligt de to regimer under Mussolini og Hitler. Populismen historie er noget anderledes og lidt sværere at præcis tids- og stedbestemme. Der var populisme i 1890ernes

---

¹ Claus Bryld, *Det russiske styre bærer alle fascismens tegn*, Politikken.dk, 30/6-2022, tilgået 19/3-2023 via: <https://politikken.dk/debat/debatindlaeg/art8858429/Det-russiske-styre-b%C3%A6rer-alle-fascismens-tegn>

² Anna Cornelia Ploug og Søren Mau, *Er Donald Trump fascist?* Information.dk, 9/1-2016, tilgået via <https://www.information.dk/moti/2016/01/donald-trump-fascist>

³ Flemming Larsen, *Fascismens Italien*, 2012, Boglaget Frydenlund og Ian Kershaw, *Hitler, en biografi*, 2008, Gyldendal

USA med *The Peoples Party*, og en form for populisme i Rusland omkring samme tid med *Narodnik*, derudover var der i Europa en gren af populismen kaldet *Boulangism*.⁴ Disse var dog alle kortlivet, og refereres til for at give historisk kontekst til den populisme specialet omhandler. Her er der tale om den populisme der opstod efter 1945, med først Peronisme i Argentina, og sidenhen i forskellige former i Europa og Sydamerika, frem til i dag.

For at kunne belyse og analysere de forskelle og ligheder der er mellem fascisme- og populismebegreberne, er der nødvendigt at se dem i lyset af de udfordringer som modernismen medførte. Herunder de begivenhedsrige politiske, kulturelle og sociale forandringer der skete med modernismens opståen i det nittende og tyvende århundrede. Disse forandringer medvirkede til at fremskynde udviklingen af den allerede begyndte urbanisering, desuden påvirkede de tempoet på hvordan industrialiseringen og den teknologiske udvikling skred frem. Endelig blev de traditionelle værdier og samfundets hierarki udfordret, og det var i lyset af alle disse forandringer af først fascismen og siden populismen opstod og udviklede sig til det vi kender i dag. De blev og er stadig et modsvar den usikkerhed forandringerne medførte og medfører.

Fascisme og populisme er politiske fænomener eller begreber, der meget tit er genstand for både debat, og analyser i historiske og moderne kontekst. Disse to kontroversielle begreber har ofte været knyttet til tvivlsomme, og spektakulære politiske bevægelser, og ideologier gennem både Europas, men også verdenshistorien. Hvilket har tiltrukket sig meget og vedvarende opmærksomhed fra en lang række forskere, politikere og samfundet generelt. Selvom nogle træk umiddelbart virker til at være fælles for begge begreberne populisme og fascisme, er der også vigtige og væsentlige forskelle mellem de to tanker. Dette speciale vil analysere og diskutere med henblik på at opnå en dybere forståelse af disse politiske fænomener.

I løbet af specialet vil der først blive defineret, gennemgået og forklaret populisme- og fascismebegreberne historisk set på baggrund af den udvalgte forskningslitteratur. Herunder vil der blive undersøgt på de respektive karakteristika, og træk de to begreber har, og har haft. Herefter analyseres de ligheder og forskelle, der findes mellem populisme og fascisme/nyfascisme/postfascisme.⁵ Heriblandt, for eksempel, ligheder i form af retoriske strategier,

---

⁴ Mogens Herman Hansen, *Hvordan forvrænger populismen demokratiet?*, 2017, informations forlag

⁵ Enzo Traverso, *From fascism to postfascism i Den nye fascisme*, Mikkelbølt og Jakob Jakobsen (red.), 2020, Nebula

anvendelsen af masserne, udpegningen af ”den stærke mand”⁶ og kritikken af de etablerede institutioner, politiske partier og politikere generelt. Derudover vil der også blive identificeret, analyseret og behandlet på de ofte afgørende forskelle der er mellem de to begreber. Dette kan blandt andet være ideologiske grundlag, deres forskelligartet syn på demokratiet som institution, samt deres mål og politiske praksis. For at kunne opnå den dybeste mulige forståelse af begreberne populisme og fascisme vil der blive inddraget en lang række teoretiske perspektiver/synspunkter, og holdninger fra førende historikere, politiske teoretikere og andre forskere. Blandt andet undersøges hvordan forskere som Roger Griffin⁷, Giovanni Gentile, Frederico Finchelstein⁸, Jan Werner Müller⁹, Pierre Rosanvallon¹⁰, Cas Mudde, Christobal Rovira Kaltwasser,¹¹ Ernesto Laclau og mange andre fremtrædende tænkere og teoretikere, der har bidraget til forståelsen af disse to fænomener, anskuer emnet. Desuden kombineres disse forskeres forskelligartede teoretiske perspektiver, tanker og idéer, med en række historiske eksempler. Dette er hovedsageligt fra fascismens fødested Italien, og fra Tyskland i perioden fra 1919 til 1945. Desuden vil der være historiske eksempler fra populistiske personer/partier fra Danmark, Argentina, Italien og USA i perioden efter 1945 og fremefter. Dette bliver gjort for at kunne undersøge og analysere, hvordan populismen og fascismen har manifesteret sig i debatten, samfundet og de politiske landskaber. Endelig vil jeg diskutere hvordan disse forskelle og ligheder mellem populisme og fascisme kommer til udtryk og hvordan de har indvirket på moderne politik. Derudover vil der blive konkluderet på om fascismen og populismen smelter sammen til en symbiose, til parasitisme eller noget helt andet. Desuden vil der afslutningsvis blive perspektiveret på hvilke konsekvenser og udfordringer populismen og fascismen potentielt har i forhold til selve demokratiet, vores retsstat og hele samfundet som enhed.

Problemformulering og relevans

---

⁶ Pierre Rosanvallon, *Populismens århundrede*, Informations forlag

⁷ Roger Griffin, *The Nature of Fascism*, Routledge.

⁸ Frederico Finchelstein, *From Fascism to populism*, 2017, University of California Press

⁹ Jan Werner Müller, *Hvad er populisme*, 2016, informations forlag.

¹⁰ Rosanvallon, *Populismens*, side 54-56

¹¹ Cas Mudde og Christobal Rovira Kaltwasser, *Populism. A Very Short Introduction*, 2016, Oxford University Press

Dette afsnit afdækker årsagen til hvorfor det er relevant at skrive om emnet, desuden præsentere det selve problemformuleringen.

Som beskrevet i indledningen, så er fokus for specialet at afdække forskelle og/eller ligheder mellem fascisme og populismen som ideologi og begreb. Det er et emne der er skrevet mange artikler, bøger og lignede om lige siden fascismen forsvandt i Europa, hvorefter det var påkrævet at finde en forklaring på hvordan det kunne ske. Efter at fascismen forsvandt fra erindringen, og blev et historisk fænomen, opstod populismen, i en anden form for kritik af den etablerede elite og det politiske magtapparat, end den fascisme var. På dette område er der ligeledes skrevet mange bøger, og bliver det stadigt. Derfor er det relevant at skrive et speciale der forsøger at sammenligne de to begreber, specielt ud fra et historisk standpunkt, eftersom det meste der er skrevet, er fra et politologisk synspunkt. Der er mange ligheder mellem begreberne, heriblandt utilfredshed med magthaverne, os mod dem retorikken, nationalisme, kampen om folket, den hårde retorik og den magtfulde frontperson.¹² Faktisk er der flere ligheder end der er forskelle, om end forskellene er tungtvejende elementer, som blandt andet, hvordan demokratiet anskues, og hvordan magtanvendelse effektueres. Men selv disse meget tungtvejende forskelle har været sat under pres de senere år, f.eks. med Orban i Ungarn, det politiske billede i Polen, og senest med angrebet på kongressen i USA. Der involverede at tilhængere af selvproklameret populist Donald Trump, med magt og vold forsøgte at ændre et valgresultat, og dermed forfatningen. Disse eksempler er ikke nødvendigvis fascisme i klassisk forstand, men de er med til at opsætte en undren om hvor samfundet bevæger sig hen. Og for at forstå denne bevægelse er det nødvendigt og relevant af kigge på det historiske aspekt, hvilket har ledt frem til følgende problemformulering:

Hvilken forskelle og ligheder er der mellem fascisme- og populismebegreberne, når fascismens omdrejningspunkt er Europa i perioden 1919-1945, og populismens tidsperiode er 1945-2023. og hvordan kommer de til udtryk?

- Er fascismen og populismen en Symbiose, parasitisme eller måske noget helt tredje?

---

¹² Müller, *Hvad er populisme*, Rosanvallon, *Populismens*, Mudde og Kaltwasser, *populism*.

Metodeafsnit

Afsnittet bliver bugt til at præsentere den metode der bliver anvendt i specialet. Derudover bliver afsnittet brugt til at give et overblik over specialets efterfølgende afsnit der vil blive brugt til at forklarer, og kortlægge de metoder der er anvendt gennem specialets opbygning.

Metoden der anvendes i specialet, er sammenligning. Dette er en ofte brugt, og derfor vigtig metode indenfor faget historie.¹³ Den franske historiker Maurice Agulhon ytrede engang: ”*comparison does for history what experiment does for physics*”¹⁴. Selvom dette postulat trods alt er lidt overdrevet, eftersom en historiker meget sjældent, for ikke at sige aldrig kan genskabe præcis samme situation gang på gang, som man kan i naturvidenskab, så er metoden alligevel yderst brugbar. Kilde-/fremstillingsudvælgelsen af selve sammenligningen er baseret på at kunne repræsentere flest mulige tidsperioder, kulturer, holdninger, ideologier, tanker, definitioner og lokationer bedst muligt. Dette er med henblik for efterfølgende at kunne kontekstualisere, udlede og forstå de forskelle og ligheder der er mellem en række historiske begivenheder, i dette tilfælde lighed og forskelle på populismen og fascismen som begreber. Desuden kan sammenligning bruges til at undersøge og analysere forskellene mellem de perioder specialet omhandler, her helt specifikt perioderne 1919-1945, contra perioden fra moderne populismes indtog i tiden lige efter anden verdenskrig, og frem til 2023. Derudover kan sammenligning som metode være med til at udpege de historiske tendenser og mønstre, i det undersøgte materiale, og derigennem få en bedre og dybere indsigt i sammenhængen rent historisk set. Endelig kan sammenligning som metode bruges til at afklare og verificere de forskelligartede oplysninger kilderne/forskerne kommer frem til. Hvis der er flere forskellige fremstillinger og kilder, der på tværs af tid og sted understøtter samme fortolkning/forståelse, styrker det som udgangspunktet nøjagtighed og tillid til given oplysning.

Helt konkret er specialet opbygget omkring forskellige afsnit, i form af en indledning, et metodeafsnit, et teoriafsnit, en analysedel, en diskussion og en perspektivering. Indledningen

---

¹³ M., Bentley, "Comparative History in a Global Age: A Historian's Guide" University of Pennsylvania Press.

¹⁴ Robert O., Paxton, Comparisons and definitions" I R.J.B. Bosworth (red) *The Oxford handbook of fascism* side 457, oxford university Press

bruges til at ridse de helt brede baner op for selve indholdet af det undersøgte. Herunder en meget kort historisk optakt til fascismens udredelse i mellemkrigsårenes Europa, hovedsageligt med fokus på Italiens og Tysklands roller i denne udbredelse. Herefter kommer der i indledningen ind på relevansen i selve emnet fascisme og populismen, dette i både historisk og moderne kontekst. Hvilket bliver efterfulgt af en meget kort præsentation af de to førnævnte begreber, og nogle af teoretikerne bag dem.

Efter metodeafsnittet bliver hovedteoriene, først fascismen, herunder også nyfascisme/postfascisme, og derefter populismen præsenteret og forklaret. Dette sker med udgangspunkt i forskellige teoretikers udledninger, og fortolkninger af disse teorier. Denne form for komparativ historiografi går igen gennem hele det afsnit, hvilket dermed betyder at materialet sammenlignes på baggrund af de forskellige historiografiske teorier, tilgange og fortolkninger, forskerne og teoretikerne har af den relevante historiske periode. Gennem denne undersøgelse/analyse af de forskellige teorier og fortolkninger, kan de forskelligartede forståelser af de samme begivenheder og perioder forklares. Her tages udgangspunkt i den fascisme der hærgede Europa i perioden 1919-1945, og derefter forsvandt fra dag til dag, i hvert fald sin daværende form. Dette valg er foretaget, med den bagtanke at det er for opgaven, er den mest relevante form for fascisme at sammenligne med populismen. Emnet fascisme bliver undersøgt og analyseret med udgangspunkt i både *The Doctrin of Fascism*¹⁵ af Benito Mussolini og *Mein Kampf*¹⁶ af Adolf Hitler. Disse sammenholdes derefter med hvordan forskere, heriblandt Fedrico Finchelsteins¹⁷ undersøgte det samme, og satte det i perspektiv. Endelig bliver der i afsnittet arbejdet med hvordan definition af fascismebegrebet har udviklet sig, dvs. fra Mussolinis tid i *Fasci di Combattimento*¹⁸, hen over Hitlers alternative fascisme i NSDAP¹⁹, og frem til hvordan fascismen anskues og defineres i dag. Her bliver det klart at en ensrettet definition ikke er opnået blandt forskere der har behandlet, og stadig behandler emnet. Teoriafsnittet undersøger udover fascismen, også populismebegrebet. Perioden der er fokus på når det kommer til populisme, er perioden mellem

---

¹⁵ Benito Mussolini, *The Doctrin of Fascism*, 1932, via Sjsu.edu, *The Doctrin of Fascism*, tilgået 24/8-2023 via <https://sjsu.edu/faculty/wooda/2B-HUM/Readings/The-Doctrine-of-Fascism.pdf>

¹⁶ Adolf Hitler, *Mein Kampf*, vol.2, tilgået via <https://archive.org/details/AdolfHitlersmeinKampfpart2>

¹⁷ Finchelstein, *From Fascism*

¹⁸ Larsen, *Fascismens*

¹⁹ Ian Kershaw, *Hitler, en biografi*, 2008, Gyldendal

1945 og 2023, eftersom det er perioden hvor den moderne populisme, der er relevant for at kunne besvare problemformuleringen effektueres. En af de forhold der undersøges, er f.eks. hvordan populismebegrebet har ændret karakter op gennem tiden. Fra Hofstad's nativism og agrare tilgang, via Canovans tilgang om det delte folk, henover Mudde og Kaltwassers meget brugte definition, og endeligt frem til hvordan begrebet anskues i dag af folk som Müller, Rosanvallon og Finchelstein. Desuden bliver udviklingen af definitionen af begrebet analyseret, i et forsøget på at finde ud af om der findes et fællesbegreb. Populismebegrebet bliver behandlet primært på baggrund af forskningslitteratur, eftersom området er rigeligt velanalyseret, og litteraturen derfor burde kunne stå alene.

Analyseafsnittet indeholder herefter selve sammenligningen mellem de to begreber, populisme og fascisme, ud fra de fortolkninger der blev udledt af teoriafsnittet. Her anvendes de definitioner og kerneelementer der blev fundet i teoriafsnittet, heriblandt begreber som retorik, folket, brugen af medierne, *den stærke mand* og mere. Desuden bliver forståelsen af demokratiet analyseret, og de individuelle rettigheder i de givne perioder bliver behandlet. Herunder hvordan de to hovedbegreber har forskellige tilgange til demokratiet. Helt specifikt hvordan populismen som udgangspunkt omfavner og støtter op om demokratiet, selvom det af og til kan ende som de facto udemokratisk²⁰, eller værre, hvilket for eksempel ses i Ungarn under Victor Orban.²¹ Modsatrettet når der fokuseres på fascismen, der forholdsvis ofte starter som en demokratisk tanke. Selv Mussolini og Hitler måtte bruge demokratiske metoder for at blive relevante i det politiske billede. Alligevel ender fascismen som udgangspunkt altid som en totalitær og autokratisk ideologi. Ligeledes når de individuelle rettigheder hos folket undersøges, vil analysedelen fokusere på hvordan de to ideologier omfavner begrebet rettigheder. Desuden vil der blive analyseret på de ideologiske forskelle og ligheder, blandt andet om hvordan de to tanker placerer sig på det politiske spektrum. Her tiltænkes specielt i forhold til højre og venstreorienteret, men også i forhold til nationalistiske og autoritære ideer. Populismen kan som udgangspunkt spænde bredt på det politiske spektrum, mens fascismen er mere ensrettet i sin politiske ideologi, hvilket dog ikke betyder der ikke er undtagelser for begge begreber. Desuden analyseres der på hvordan populismen og fascismen er forskellige, og har ligheder i sin tilgang, til blandt andet pragmatik, værdier, mål og

---

²⁰ Müller, Hvad er, side 15

²¹ Om Ungarn og Orban

opportunisme. Endelig vil analysen afdække begrebernes reaktion på modernismens udfordringer, blandt andet i forhold til globaliseringen, økonomiens usikkerhed/ulighed, fragmentering af befolkningen og meget mere.

Specialet forsætter herefter med et diskussionsafsnit, der med udgangspunkt i analysen vil diskutere, hvordan forskellene kommer til udtryk, og hvad de har, og har haft af betydning for begreberne populisme og fascisme. Afslutningsvis der gennem en perspektivering blive udledt i hvilken retning fascismen, mere korrekt nyfascismen/postfascismen og populismen bevæger sig.

Afgrænsning

Den første afgrænsning dette speciale møder, er nærmere en begrænsning. En begrænsning i forhold til den mængde af materiale der findes om begge emner. Det er ikke muligt at inddrage alle de forskningsmaterialer der findes på en retfærdig måde. Derfor har det været nødvendigt at sortere i dem. Dette er gjort ud fra det princip at, de mest brugte/citerede kilder/fremstillinger er dem jeg også anvender. Derudover afgrænser specialet sig fra at fokusere på den sydamerikanske fascisme, og den fascisme der fandt sted i Spanien og andre steder i Europa efter 1945. Desuden vil der være mindre fokus på den venstreorienterede populisme i forhold til højre populisme. Ligeledes bliver feminismen og det psykologiske aspekt ikke behandlet dybdegående.

Teoriene

Dette afsnit kommer til at det teoretiske aspekt af de to forskellige teorier, Fascisme og populisme, der bliver anvendt i specialet. Dette bliver gjort ved at først at forsøge at definere fascismen, og efterfølgende udpege dens kernelementer. Herefter defineres populismen og ligeledes udpeges dens kernelementer. For begge begreber indebærer det at undersøge folkets betydning, retorikken der bruges, mobiliseringen/sammenligningen af borgerne, nationalismen/nationalistiske strømninger, den stærke leder, synet på eliten, os mod dem tankerne og mere.

Fascisme

Var fascismen et helt nyt begreb der kom ud af ingenting og startede med D'Annunzios og Mussolinis ideer og tanker, eller fandtes der noget historisk fortilfælde for fascisme?²² Umiddelbart fandtes der ikke noget, eller nogen anden bevægelse i historien, der lignede den fascisme der opstod i Italien i mellemkrigsårene. Mussolini nævner alligevel i fascismens manifest fra 1932 romerne som forbillede, fra perioden hvor Augustus var kejser over det romerske rige, men dette gøres for at legitimisere tankerne bag hans version af fascismen. Og for at vise at fascismen på trods af dens fremskridt, var funderet i fortiden og de traditioner der fulgte med. Mest sandsynligt er det at den fascisme der opstod, var bygget op gennem en længere periode, præcis som Philip Morgan foreslår i sin bog *Fascism in Europe 1919-1945*.²³ Desuden kan man spørge sig selv om fascismen var noget der forsvandt med Mussolinis død, ellerom den ændrede sig til andre afarter som under Franco, Salazar, og diverse østeuropæiske typer af fascisme. Derudover kan man undre over i hvilke form fascisme findes i 2023. Eksistere den klassiske fascisme stadig, eller er den erstattet af en moderne neofascisme, alternativt er vi i en periode med postfascisme? Hvilket Enzo Traverso bebuder i artiklen *Fascismens Nye Ansigter*.²⁴ Dette er nogle af de spørgsmål dette afsnit vil forsøge at besvare og derigennem komme frem til den definition, eller de definitioner af fascisme som opgaven vil anvender fremadrettet. For at kunne dette, er det tvingende nødvendigt at undersøge hvordan historikere, og andre forskere, har beskrevet og analyseret problemstillingen fascisme.

Går man på nettet og laver en simple søgning på ordet fascisme, for eksempel på *ordbog.dk*, fremkommer følgende definition: ”Politisk bevægelse som sætter staten og folket højere end det enkelte menneske og med diktatoriske midler tilsidesætter demokratiet, især på arbejderklassens bekostning”²⁵. Dette er en meget forsimplet definition, og ikke en der er universelt

---

²² Mussolini, *The Doctrin*

²³ Philip Morgan, *Fascism In Europe 1919-1945*, 2003, London, Routhledge

²⁴ Nicolas Allen og Martín Cortés, *Fascismens nye ansigter*, 2019, Solidaritet

²⁵ Ordbog.dk, <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=fascisme>, tilgået 1/8-2023

godtaget, eftersom der slet ikke er nogen nuancer i den. Den er medtaget for at illustrere at begreb et er utroligt komplekst, og let kan misbruges hvis man ikke undersøger det nærmere.

Den ægte fascisme

“The Fascist State expresses the will to exercise power and to command. Here the Roman tradition is embodied in a conception of strength. Imperial power, as understood by the Fascist doctrine, is not only territorial, or military, or commercial; it is also spiritual and ethical. [...] The Fascist doctrine is that best suited to the tendencies and feelings of a people which, like the Italian, after lying fallow during centuries of foreign servitude, are now reasserting itself in the world.”²⁶

Sådan skrev Benito Mussolini i sin doktrin om fascisme i 1932, cirka 13 år efter det første fascisme doktrin var udkommet. En doktrin der på italiensk hedder *La Dottrina del Fascismo*, og som indeholder taler og artikler fra Mussolini selv og fra Gentile. Dette var en opfølger på doktrinen fra 1919, der mest af alt var et sammensurium af socialistiske og futuristiske, senere nok nærmere skildret som modernistiske, tanker. Doktrinen om fascisme indeholder ikke en direkte præcis definition på fascisme, men derfor kan der alligevel udledes meget af den, eftersom den endte med at blive brugt i praksis. Bare i dette ene lille stykke kan det blandt andet udledes at fascismen er villig til at anvende magt for at regere. Her illustreres det ved at hylde en romerske kejser, hvilket for Mussolini betød den italienske tradition af at være indbegrebet af styrke, stolthed og evige trang til at være selvstændige og selvbestemmende. Han taler på vegne af hele folket, og ikke kun den fascistiske bevægelse når han skriver ” *The Fascist doctrine is that best suited to the tendencies and feelings of a people*”. Desuden beskriver han hvordan fascismen ikke bare er en territorial(nationalistisk) eller militær enhed, men også er en kulturel enhed der favner det spirituelle og det etiske. Selvom det som nævnt ikke er en direkte definition, er det et udmærket udgangspunkt, når det sammenholdes med at Mussolini jo ikke bare snakkede eller skrev om fascisme, men udførte den. Doktrinen i sin originale udgave en samtidig kilde, med stor værdi for at forstå fascismen i dens virketid, og ikke udelukkende i retrospektives bagklogskab. Ud over de informationer der kom

---

²⁶ Mussolini, The Doctrin

fra Mussolini, var også Emilio Gentiles tilgang og forklaringer af fascismen som begreb af kæmpe betydning for både samtidens, og endnu vigtigere fremtidens forståelse af begrebet. Gentile var en del af inderkredsen omkring Mussolini og fascisterne, og derfor skal hans fortolkninger selvfølgelig også ses i det lys. Gentile tilgang kaldes for *Political Religion*, og indebære en forklaring om at en menneskelig organisation/gruppe/person, her Mussolini og hans fascist parti, indtager en slags ophøjet/ status, på trods for deres sekularitet.²⁷ Altså en sekulær sammenslutning der indtager en række af de dogmer som religion har, heriblandt, den eneste leder, den rigtig eneste sandhed osv. Gentiles teori har den styrke at den bygger på de fascistiske tanker han oplevede, og den virkelighed den afspejlede for ham.²⁸ Svagheden ligger så i hans politiske ståsted, og hans nærhed til ideologien i praksis. Udover Mussolinis fascisme, var der i Tyskland en pendant i nationalsocialismen. Den byggede i sin grundtanke på det samme som Italiens fascisme, nemlig en stærk nationalisme, antisemitisme og mobilisering af masserne.

Med anden verdenskrigs afslutning var det også endestation for fascismen i Italien og Tyskland. Derfor endte fascismebegrebet med at blive til et historisk emne der optog mange forskere. De ville afdække baggrunden, og de tanker der lå bag dette terrorregime som det endte med at blive, bag fascismen popularitet. En af disse var historikeren Roger Griffin der i 1991 bygger videre på Gentiles tanker om politisk religion. Han fremhæver det faktum at fascisterne, specielt Mussolini, gerne nævner fortiden i nærmeste mytologiske termer, som f.eks. i doktrinen fra 1932 med sammenligningen med romernes bedrifter. Desuden argumenterer han for nye tanker tanker, som at fascismen er en slags genfødsel af den rette leder/ideologi. Derudover mener han at fascismen ser folket som én enhed, der er samlet af nationalitet/nationen og politisk enighed, en form for nativism, som bliver behandlet senere. *Folket* i Griffins tanker er også samlet i tankerne om en fælles fjende, som Gentile argumenterede, dog gør Griffin det på baggrund af et historisk tilbageblik, når han staten eller dens leder som en ophøjet person/gruppe. Disse tanker gjorde at Griffin definerede fascismen på følgende måde: "*Fascism can be defined as a political movement that seeks to create a uniform and homogeneous national social structure by suppressing political pluralism, individualism, and cultural diversity through authoritarian means.*"²⁹ Dermed mente han

---

²⁷ Kevin Passmore." *The Ideological origins of fascism*", side 12

²⁸ Passmore, *The Ideological*, side 12-15

²⁹ Griffin, *The Nature*

at gennem autoritære midler kunne fascisternes og fascismens gennemtrumfe et ensrettet samfund og stat, der kun anerkender det man kan kalde den ophøjede top/ledelse. Han fokuserer på at fascismen ikke udelukkende er en politisk manifestation, men også en kulturel institution, der forsøgte at give folket en mening i kølvandet på første verdenskrigs udfald og skuffelser.

En anden definition har historikeren Stanley Payne i *A History of Fascism, 1914-1945*, fra 1995 hvor han definerer fascismen som: "*Fascism is an authoritarian and nationalistic political ideology that promotes a strong centralized government, the suppression of political opposition, and often a violent and expansionist foreign policy. It is also often characterized by the cult of a strong leader and an exclusive form of nationalism.*"³⁰ Han konkluderer i modsætning til Griffin at fascismen har sit udgangspunkt i det autoritære og nationalistiske synspunkt. Han fokuserer også på hvordan volden er et fundamentalt element i fascismen. Derudover ligger han også vægt på lederens rolle, i Italiens tilfælde Mussolini og Tyskland Hitler, i opbygningen af selve konstruktionen af fascismen. Men i modsætning til Griffin der nærmest kalder det en religiøs tilgang til den ledende frontfigur i et fascistisk parti, beskriver Payne det mere som en kult der opbygges omkring partiet eller organisationens spids. Kort sagt har Payne en mere strukturel tilgang til hvordan fascismen er konstrueret med stor fokus på det politiske og ideologiske aspekt. Man kan fundere over hvorfor de to historikere har så forholdsvis forskellige tilgange til fascistebegrebet. Umiddelbart kan deres udgangspunkt være en forklaring, hvor Griffin som skrevet tager udgangspunkt i politisk religion så tager Payne udgangspunkt i de strukturelle elementer i fascismen. Dette betyder så selvfølgelig at de kan drage to ret forskellige konklusioner på samme problematik. Generelt er problemet med både fascismen og populismens begreber, at der ikke er blevet nået frem til den endelige sammenstemmende definition. En årsag til at det er ifølge Robert Paxton at for at drage en faktisk definition på fascismen, skal man sammenligne de forskellige former for fascistiske og nationale grupper hvor fascistiske grupper havde fat. Ifølge Paxton betyder det at der skal inddrages meget mere end bare fascismen i Italien og Tyskland, for mange nationer havde en eller anden form for fascistiske tilhængere eller grupper. Derfor bliver man nødt til at sammenligne disse grupper og finde både ligheder, men i særdeleshed forskellen mellem disse grupper for at fremkomme med en definition³¹. Disse overvejelser betød så at han fremkom med sin definition på begrebet, der lyder som følgende:

---

³⁰ Stanley G. Payne, (1995) "A History of Fascism, 1914-1945", Taylor & Francis

³¹ Paxton, *Comparisons*

“Fascism may be defined as a form of political behavior marked by obsessive preoccupation with community decline, humiliation, or victimhood and by compensatory cults of unity, energy, and purity, in which a mass-based party of committed nationalist militants, working in uneasy but effective collaboration with traditional elites, abandons democratic liberties and pursues with redemptive violence and without ethical or legal restraints goals of internal cleansing and external expansion.”³²

I denne definition der spænder meget bredere end de to tidligere ligger Paxton vægt på at fascismen er en politisk måde at agere på hvor magten er centreret og folket er tilsidesat. Han argumenterer yderligere for at fascister faktisk sammenarbejder med den elite de reelt har sagt de vil fjerne fra magten, hvilket betyder at demokratiet bliver ødelagt og en topstyret antipluralistisk diktatorisk stat opstår.

En anden alternativ forståelse af fascismebegrebet er fremsat af Gilles Deleuze og Félix Guattari i deres artikel "*A Thousand Plateaus*"³³. Ifølge dem er begrebet ikke bare politik i den snævre forstand som politik normalt forstås i. Fascismen er derimod inkorporeret i menneskets psykologi, hvorfor folket eller masserne vil ønske/begærer fascismen. De understøtter dette med at folket ikke er blevet lokket til at stemme på Donald Trump, eller for den sags skyld at gøre at Brexit blev muligt. Fascismen er en mikropolitisk kraft der løber gennem folkets personlighed og psykologi.³⁴ De postulerer desuden at der skal differentieres mellem fascismen og den totalitære stat, på trods af at det var fascismen der på sin vis opfandt totalitærstaten. Det at fascismen ifølge Deleuze og Guattari er et mikropolitisk fænomen, betyder det at fascismen findes mange steder udover det makropolitisk sted der rummer den totalitære stat. Fascismen findes overalt i samfundet, mest udbredt i et kapitalistisk samfund. De skelner i deres måde at se på den totalitære stat og fascismen ved at udstikke den præmis at det totalitære samfund er undertrykkende pga. få personers indflydelse, hvorimod fascismen indbefatter alle lag af det samfund som det påvirker. Deleuze og Guattari mener derudover at folket, eller masserne som de kalder dem, ikke passivt viger magten pga. et ideologisk svindelnummer af et fascistisk parti eller person. Folket søger aktivt den undertrykkelse som

---

³² Paxton, *Comparisons*, side 549

³³ Gilles Deleuze og Félix Guattari, *A Thousand Plateaus* i *Den nye fascisme*, Mikkel Bolt og Jacob Jacobsen (red), *Den nye fascisme*, 2020, Forlaget Nebula

³⁴ Deleuze og Guattari, side 19

fascismen medfører. Det er den menneskelige psykologi der gør at folket vælger de fascistiske ledere og deres partier til magten.³⁵ Ifølge Deleuze og Guattari er fascisme ikke kun en politisk ideologi, men en form for social organisering og kontrolregime, der kan manifestere sig på forskellige niveauer og i forskellige områder af samfundet. De ser fascisme som en "fascistisk linje" eller en reaktionær tilgang, der søger at etablere og opretholde hierarkiske strukturer, undertrykkelse af forskellige former for mangfoldighed og etablering af kontrolmekanismer. Deleuze og Guattari bruger også begrebet "mikrofascisme" for at beskrive småskalafascistiske tendenser og dynamikker, der kan opstå i forskellige sociale og institutionelle sammenhænge. Disse mikrofascismer kan være udtrykt i forskellige områder som familien, uddannelsessystemet, økonomien eller kulturelle institutioner. Ifølge denne forståelse er fascismen ikke begrænset til specifikke politiske partier eller ideologier, men er snarere en potentiel dynamik, der kan opstå og manifestere sig på forskellige måder i forskellige samfund. Deleuze og Guattari forsøger at udvide vores opfattelse af fascisme ud over det traditionelle politiske domæne for at omfatte dens dybere sociale og kulturelle rødder.³⁶ Når man gransker Deleuzes og Guattariss teori springer det i øjnene at de ser bort fra menneskets basale frihedstrang. Her menes der trangen til at være et frit individ, og det virker derfor som en akademisk øvelse af de to for at finde en anden vinkel på hele emnet fascisme.

Enzo Traverso påpeger i artiklen *fra fascisme til postfascisme* at sammenligning mellem populismen og fascismen kommer til at opstå i et spændingsfelt imellem den historie de har til fælles, og den retorik de bruger.³⁷ Han argumenterer yderligere for at fascismen ikke længere findes i sin originale udgave, men er blevet til hvad han kalder postfascisme.³⁸ Ifølge Traverso så ødelagde fascismen demokratiet indefra, hvorimod populismen forsøger at bevare demokratiet på deres vilkår.³⁹ Her er han på omgangshøjde med Finchelstein, der ligeledes mener populismen kommer ud af fascisme. Men den store forskel at den klassiske fascisme ønskede at ændre alt i samfundet, incl. hvordan demokratiet skulle anskues, hvorimod populisternes ambition er at ændre samfundet indefra ved hjælp af politiske demokratiske midler. At det muligvis ender udemokratisk, som Müller påpeger, afhænger af hvad for en nation, eller befolkningen der er målet for populisternes. Endeligt mener

---

³⁵ Deleuze og Guattari, side 20-21

³⁶ Deleuze og Guattari, side 20-25

³⁷ Traverso, *Fra fascisme til*, side 30

³⁸ Traverso, *Fra fascisme til*, side 30

³⁹ Traverso, *Fra fascisme til*, side 32

Traverso at problemet med populismen, er om det i virkeligheden en overhovedet er en ideologi, eller er det bare en politisk stil.⁴⁰ Han skriver mere præcist: *Men populismen som begreb blevet misbrugt så vidt og bredt, at det vækker en robust og retfærdiggjort skepticisme. På den ene side gør dets frit svævende og altomfattende grænser det næsten ubegribeligt; på den anden side er det umuligt at tale om populismes som et fuldt udviklet politisk fænomen med sin egen profil og ideologi.*⁴¹

Dermed kan man konkluderende på dette afsnit sige at selvom der ikke er enighed om en definition, er der alligevel en del elementer der går igen hos de fleste af forfatterne. Der er enighed og at fascismen i sin grundform er udemokratisk og upluralistisk, på trods af brugen af demokratiske midler for at nå magten. Der er ligeledes enighed om at fascismen kræver en stærk leder der kan samle en nation på randen af kollaps, om end det bliver med ulovlige og voldelige midler. Endelig er der enighed om at folket bliver tilsidesat som enhed, når først magten er opnået, men indtil da bruges de i os mod dem kampen.

Populismen

Populismens historie kan groft sagt deles i to, den der foregik før 1945, og den der udvikles efter anden verdenskrigs afslutning, bedre kendt som den moderne populisme, herefter bare populisme. Den der er vigtigst i forhold til dette speciales problemformulering, er den del der ligger efter 1945, eftersom det er den der giver mening at sammenligne med den fascisme der var, i Italien og Tyskland i perioden op mod og under anden verdenskrig. Årsagen til at den tidligere populisme ikke er anvendelig som sammenligningsgrundlag, er at populismen på det tidspunkt kun havde en forholdsvis kort opblomstring, og der ikke som sådan var nogen speciel sammenhæng i de tilfælde der var af populisme. De foregik desuden, som tidligere beskrevet, vidt forskellige steder i verden,

---

⁴⁰Traverso, *Fra fascisme til*

⁴¹ Traverso, *Fra fascisme til*, side 43

nærmere bestemt i USA, med *The Peoples Party (The Populist Party)*, og i Rusland ved *narodniki*.⁴² Dermed kan det konkluderes at denne tidlige populisme ikke har så mange tråde til den populisme, moderne populisme, der udsprang efter at regimerne i Italien og Tyskland faldt i foråret 1945. Præcis derfor vil følgende omhandle hvordan den moderne populisme teoretisk præsenteres og anvendes i dag.

Populisme kobles uvægerligt sammen med tankerne bag moderne demokrati, fordi uden demokratiets virkemidler kunne selve begrebet populisme ikke eksistere. I hvert fald hvis den skal være anvendeligt som forklaringsgrund for noget af den politisk udvikling, der skete efter anden verdenskrigs afslutning, og fascismens endelige i sin klassiske europæiske form. Herud af opstår det paradoks at populismen er en politisk ide/retning der er udsprunget af den klassiske mellemkrigs fascisme, der dog ikke kunne pryde sig med demokratiets lånte fjer, som populismen langt hen ad vejen kan, og kunne. Populisme kræver en form for folkelig tilslutning, via et mandat gennem et valgsystem, hvilket også har været tilfældet for en del af fascismen, eftersom både Mussolini og Hitler et stykke hen ad vejen brugte demokratiske valgsystemer til at blande sig i det politiske billede, inden de satte disse ud af spil. Dette mandat er nødvendigt for at give populismen kraft/mulighed til at vokse som opposition, til hvad de ser som problemet, nemlig de magthavende politikere og mainstream partier. Herefter antager populistene en ny form, som så muligvis kan ende med at blive udemokratisk, i hvert fald ifølge Müller og Levitsky og Zibalt.⁴³ Dermed bliver populistere og populismen en slags civilsamfundets demokratiske udøvere/frontkæmper i kampen mod de korrupte politikere, politiske partier og regeringsmagten. Derfor ender populismen med at blive en politisk kamp mellem dem og os, eller mere korrekt fremsat, en uoverensstemmelse mellem det retfærdige *folk* mod den korrupte *elite*, med den uheldige sideeffekt at de bliver udemokratiske.

For at kunne forstå sammenhængen mellem demokrati og populismen, og dermed en del af forskellen på populisme og fascisme, er det nødvendigt at forsøge at definere begrebet populisme. En opgave der slet ikke er så let, eftersom der, blandt de mange forskere der har

---

⁴² Hansen, *Hvordan forvrænger*

⁴³ Müller, *Hvad er*; Steven Levitsky og Daniel Ziblatt. *How Democracies Die*, 2018, Crown.

undersøgt og kommenteret på emnet, findes en lang række forskellige definitioner og begrebsafklaringer.

Netop disse forskelligartede begrebsafklaringer/definitioner, gør at ikke alle sammen bare kan og skal nævnes i flæng, da det ville ende i et *katalog a la Prévert*. For at imødegå denne opremsning af alle teorierne/definitionerne der findes, er specifikke nøje udvalgte teorier og definitioner blevet undersøgt og fremhævet. Dette er gjort ved at anvende nogle af de forskere der ofte bliver nævnt når materiale omhandlende populisme gennemgås rent historisk, for eksempel Hofstadter, Canovan, Gellner og Ionescu, Laclau og Muoffe, Cas Mudde med flere. Her har også *The Oxford Handbook of Populism* været et uundværligt opslagsværk.⁴⁴ Desuden er der anvendt nyere forskning for at få de sidst nye vinkler på problematikken omkring hvordan begrebet populisme skal defineres. Her er der hovedsageligt, men ikke udelukkende, tale om Finchelstein, Müller, Rosanvallon, Levitsky og Ziblatt. Disse er udvalgte da deres værker, og navne, ofte dukker op når man søger på moderne populisme, desuden bliver de ofte fremhævet i nyere artikler om emnet.

Indledningsvist kan definitionen fra *Oxford English Dictionary* nævnes, eftersom dette nok er en af de definitioner i lighed med andre simple forklaringer ofte, er dem folk vil støde på ved en elementær internetsøgning. Den lyder som følgende: “*strives to appeal to ordinary people who feel that their concerns are disregarded by established elite groups*”.⁴⁵ Denne definition eller rettere begrebs afklaring er ualmindelig overfladisk eftersom den ikke på nogen måder definere *almindelige mennesker*, eller for den sags skyld *elite grupper*, for ikke at nævne at hvad der menes med bekymringer er tilsidesat/ignoreret. Denne manglende forklaring gør at selvom definitionen grundlæggende har fat i nogle af elementerne i populismen, såsom folket (People) og eliten (Elite Groups), så er den uanvendelig i specialet her. Den medbringes mest af alt for at give én forklaring på hvorfor så mange både medier og folk har haft svært for ikke at sige umuligt ved at forstå hvad populisme er, når nu en almindelig søgning på begrebet sender en definition eller andre lignede som denne afsted som *sandheden*.

---

⁴⁴ Christobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo og Pierre Ostiguy (ed.). *The Oxford Handbook of Populism*. 2017, Oxford, Oxford University press.

⁴⁵ Oxford English Dictionary via <https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=Entries&q=populist>

Den misinformation, i modsætning til den disinformation der kommer omkring populismebegrebet i perioden fra starten af 1990'erne, og som specialet undersøger senere, gør at der er imperativt at grave dybere ned i hele det forskningsfelt der behandler, analysere og definere populismen som begreb. Men for at kunne gøre det, er det nødvendigt at definere hvad der menes med folket når vi taler populisme.

Oxford English Dictionarys brug af ordet people kan i bedste fald ses som en beskrivelse af alle mennesker i hele samfundet, både folk i midten af det politiske spektrum og folk på begge sider af denne midte. Eller faktisk bruger ordbogen beskrivelsen almindelige mennesker, men hvad definerer almindelige mennesker/folk? Er jeg et almindeligt menneske/folk som studerende på Aalborg universitet? Spørg du mig, så ja, fordi jeg færdes med folk der er lige så almindelige som mig. Men betyder det så at det jeg ser eliten som f.eks. politikerne i folketinget ikke er som almindelige mennesker/folk, eller betyder det at folk der ikke går på universitet ser mig som almindeligt mennesker. Umiddelbart nej, for jeg ser jo sandsynligvis politikerne i folketinget som eliten, mine medstuderende som "folket" og andre grupper i samfundet som "de andre". Samme problematik med folk der ikke har valgt universitetet som livsvej, eller ikke har haft muligheden af forskellige årsager, ser de mig, der studerer på universitet som en del af folket? Der er en stor sandsynlighed for at de ser mig som en slags elite i forhold til dem, selvom jeg ikke føler det samme. Disse tankespil og problematikker er nogen af dem som populisme forskerne også slås med.

Folket

Med disse tanker in mente, vil der i specialet i følgende afsnit blive undersøgt hvordan de historikere og forskere, der har arbejdet og analyseret emnet, behandler/anvender og omtaler folket i populismen som begreb. I midten af 1950'erne udgav Richard Hofstadter en bog der hed *The age of Reform* og som blandt andet havde begrebet populisme som et af sine fokusområder, men der fokuserede også på folket.⁴⁶

---

⁴⁶ Hofstadter, *The Age*

Heri kategorisere/definerer han folket som hovedsageligt bønder, underforstået hvide bønder, der var utilfredse, eller ikke havde tiltro til lovgiverne, og den elite som Hofstader omtalte. Denne definition var alt for smal og vag, i hvert fald hvis man skal følge den kritik som en del historikere har ytret mod Hofstader. Denne kritik kan blandt andet ses i Robert M. Collinars kommentar af Hofstaders bog i en artikel fra 1989, hvor han i *The Journal of American History* blandt andet beskrev Hofstader som følgende: *Hofstadter had reduced the Populists to a horde of xenophobic, anti-Semitic delusional cranks [...]*⁴⁷ Folket skal det vise sig er meget mere end bare hvide bønder fra "rural" USA. Men det ændrer ikke på at Hofstader stadig af og til trækkes frem, som her i specialet, når populismens historie skal fortælles. Hofstader kommer dog også ind på begrebet nativism når han beskriver folket. Denne indfødthed som begrebet beskriver, er noget der igen for alvor er på vej ind populismeforskning. Noget der giver god resonans når man iagttager hvordan mange, specielt vestlige populister er indvandrefjendske, grænsende til xenofobiske. Den snævre definition som Hofstader havde af folket, bliver helt manet til jorden når man vender sig mod Margaret Canovans forståelse af begrebet. Selvom hun beskriver at selve begrebet folket, kan være lidt svært at definere klart, så er de tanker og ideer hun fremkom med mere i spænd med hvordan vi definere og forstår begrebet folket i dag. Hun forklarer i bogen *The People* at folket ikke bare er den voksne befolkning, eller hele befolkningen for den sags skyld. Det mener hun er for simpel, fordi det er meget mere komplekst.⁴⁸ Hun forsøger at kontekstualisere begrebet ved at arbejde med begrebet *The Sovereign People*, om hvem hun konstaterer "[...] it might seem obvious that the people of any particular polity are simply the population inside its borders."⁴⁹ Hun spørger her om folket måske kan defineres som en slags enhed, der deler en nation som noget fælles, og derfor bliver til folket. Denne tanke ligner noget mere den tanke der bruges i dag, specielt når pressen bruger begrebet folket i forbindelse med populisme. Men på trods af Canovans forsøg på at sammensmelte folket til en slags enhed, så består folket alligevel af en række individer der kan beskrives på lidt sammen måde som Zygmunt Baumann gør med *Liquid Modernity*.⁵⁰ Folk er ifølge Baumann individer der ikke længere tilhøre en fast gruppe eller social konstruktion, men udvikler

---

⁴⁷ JStor, *The Journal of American History*, Vol. 76, No. 1, 1989, side 150-167, via <https://www.jstor.org/stable/1908347>

⁴⁸ Canovan, *The People*

⁴⁹ Canovan, *The People*, side 3

⁵⁰ Zygmunt Baumann, *Liquid Modernity*, 2012, Polity Press

sig mere individualiseret, hvilket fører til øget valgfrihed for det enkelte individ.⁵¹ Dermed bliver det foranderlige og usikre en fast konstant, hvilket gør det svært at frembringe en samlet identitet i et folk, fordi den forbliver flydende. Selvom Canovan ikke direkte nævner Baumann, så er det alligevel denne mangel på historisk set fasttømrede identiteter der gør at populismen og populisternes har succes med at hive folket med sig. Canovan gør det dermed klart, at folket skaber populismen og ikke omvendt, som populisternes gerne vil have der til at se ud, at de skaber et samlet folk. Canovans udlægning af begrebet folket, anskues på en anden måde hos andre forskere som blandt andet Pierre Rosanvallon, Jan Werner Müller med flere, der ligger vægt på at folket ikke skal beskrives som hele folket, men i en os mod dem konstellation.⁵² Denne tanke/idé bygger på at der findes en fjende, helst fælles, men i dem mod os tanken kan modstanderen/fjenden tage mange forskellige former. Bruger man Canovans, og andres, idé om en national enhed, så kan fjenden oftest findes udefra, det være som trussel mod landet militært eller økonomisk, eller det kan som det ofte har været de senere år, være i form af udefrakommende befolkningsgrupper, der truer folkets status. Udover at være en udefrakommende fjende kan fjenden også findes internt i form af blandt andet systemet, eliten eller oligarkiet. Fremadrettet vil begrebet folket, når det omhandler populismen, i specialet betyde at der menes hele befolkningen, eftersom det bliver mest retvisende i forhold til de forskellige tilgange partierne har til at være på klæbet etiketten populist og fascist.. Ligeledes finder vi det nødvendigt og relevant at afklare, hvem vi mener, når vi anvender betegnelsen eliten. Den Elite der menes her, er den etablerede elite, hvilket kan forstås med den grupper der kontrollerer og dikterer hvordan samfundet hænger sammen. For både fascismen og populismen indebærer det den etablerede politiske elite, pressen, politikere generelt og den rigestes del af befolkning, der via deres rigdom har en større påvirkningskraft på beslutningstagerne. Rosanvallon beskriver i populismens århundrede eliten som en gruppe af individer der ikke tænker på folkets bedste, men fokuserer på at varetage egne interesser, i hvert fald når han beskriver det ud fra en populists synspunkt. Den politiske elite, og eliten generelt, er mere fokuseret på interne magtkampe og selvrepræsentation, end på at kæmpe folkets kamp.⁵³

---

⁵¹ Baumann, *Liquid*, kapitel 2

⁵² Rosanvallon, *Populismens*, side 35-38 og Müller, *Hvad er*, side 42-47

⁵³ Rosanvallon, side 35

Teorien

På baggrund af disse afklarende begreber, vil der i specialet efterfølgende blive fokuseret på nogle af de teorier der omhandler populisme. Dettets gøres ved at kulegrave en lang rækkes forskeres ideer, og definitioner af begrebet, heriblandt teorien om nativism af Richard Hofstadter, en teori fra Ernesto Laclau og Chantal Mouffe omhandlende politisk logik og kommunikation i forhold til populismen. Derudover bliver der anvendt teori af Margaret Canovan omhandlende modsætningsforhold mellem eliten og folket. Der anvendes desuden en teori og definition af Cas Mudde og Kaltwasser der ofte bruges for at forklare populismen, derudover en teori og definition fra Jan Werner Müller der omhandler risikoen ved populismen, og endelig bruges teorien fra Pierre Rosanvallon der indikerer at populismen er et svært definerbart fænomen. Netop denne problematik som Rosanvallon kommer ind på om definition af begrebet populisme, er årsagen til at det nødvendigt at undersøge de mange forskellige teorier og ideer. Dette gøres for at kunne bruge disse til sammenligningen mellem fascismen og populismen, begge begreber med ikke helt defineret ideologier.

For at kunne skabe det bedste overblik over hvordan populismen teoretisk har udviklet sig, findes der mest hensigtsmæssigt at arbejde kronologisk. I specialet her betyder det ikke at alle teorier om populisme gennemgås, men kun en række moderne, dvs. tiden efter anden verdenskrig og frem mod i dag. Dette betyder ikke at det ikke er opmærksomhed på tidligere former for populisme, som den der uden tvivl er opstået i forbindelse med de første demokratiske tanker opstående tilbage til antikkens Grækenland. For med demokrati, i næsten ligegyldig hvilken form, vil der opstå modstand der kan betegnes som populisme, men i forhold til specialet her har disse ingen betydning. Ligeledes undlades der at fokusere på *The Peoples Party/Populist Party* fra Amerika i slutningen af det 19. århundrede, eftersom det var en ret isoleret hændelse med en kort opblussen.

Dette understøttes når fokus vender sig mod populismen og hvordan Hofstadter beskriver det førømtalte parti. Han skriver nemlig i bogen *The age of Reform* at: *“By ‘Populism’ I do not mean only the People’s (or Populist) Party of the 1890’s; for I consider the Populist Party to be merely a heightened expression, at a particular moment of time, of a kind of popular impulse that is endemic*

in American political culture [...] “⁵⁴ Hvorefter han fortsætter “that expressed the discontents of a great many farmers and businessmen with economic changes of the late nineteenth century while its special association with agrarian reforms has now become attenuated, I believe that Populist thinking has survived in our own time, partly as an undercurrent of provincial resentments, popular and “democratic” rebelliousness and suspiciousness, and nativism.”⁵⁵ Som det kan udledes af citatet i Hofstadters bog, beskriver han *The Peoples Party* som et øjebliksbillede og derfor ikke kan bruges til at fortælle om hvordan populismen var da han skrev bogen i 1955. Alligevel kommer han ind på at populisttankerne har overlevet, og nu kom til udtryk som en demokratisk utilfredshed og mistænkelighed. Desuden bruger han begrebet nativism i citatet, hvilket udgør en stor del af hvordan han ser på problematikken mellem den tidlige populisme og populismen på hans tid. Hvor folket der var i fokus i slutningen af nittenhundredetallet primært, var bønder og folk fra landet, så satte Hofstadter nativism og dermed indfødte amerikanere som folket. Denne definition af folket er som tidligere nævnt ikke længere den eneste der bruges når forskere taler om folket, men ikke desto mindre er Hofstadters teori og tanker vigtige for at kunne forstå den kontekstuelle udviklingen i populismen som begreb. Opsummerende så mente Hofstadter altså at populismen var et billede på den protest der var mod det etablerede politiske billede, hvor magten var centreret hos en lille elite og ikke hos folket (nativism). Hofstadters forklaring af hvad populismen var blev udfordret af E. Gellner & Ionescu G. i hvad der ofte bliver betegnet som det første rigtige historiske studie af populismen som begreb. De påpeger at den nye centraliserede styreform i det moderne samfund, har påvirket det traditionelle samfund og skabt et nyt samfund hvor politiske utilfredshed kan udtrykkes på en anden måde. Her får populismen så den rolle at være folket talerør mod den siddende elite.⁵⁶ En anden tilgang findes noget senere hos Ernesto Laclau og Chantal Mouffes i deres bog fra 1985 med titlen ”*Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*”⁵⁷ Her argumentere Laclau og Mouffe for at populismen ikke nødvendigvis skal ses som en ideologi, men mere som en form for politisk logik. Dette skyldes at hvis det lykkes politikkerne at skabe en fælles front mod noget eller nogen, så kan et samlet folk skabe en fælles identitet rent politisk. Den fjende

---

⁵⁴ Hofstadter, *The age*, side 4-5

⁵⁵ Hofstadter, *The age*, side 4-5

⁵⁶ Ernest Gellner & Ghita Ionescu, *The American Political Science Review vol 64: Populism: Its meaning and National Characteristics*, 1969, Cambridge University press

⁵⁷ Ernesto Laclau & Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, 1985, Verso

eller modstander der så skal bekæmpes, kan være både intern, i form af eliten og det politiske magtapparat, eller den kan komme udefra, som for eksempel i form af indvandring eller andre eksterne fjender. De skaber hermed et os mod dem billede, som går igen og igen når man undersøger senere forskere, derfor er Laclau og Mouffe også vigtige pejlepunkter i søgen efter hvad og hvordan populismen forstås. Udover det skabte os mod dem billede, lægger Laclau og Mouffe også vægt på, hvordan kommunikation og retorik er vigtigt for populismens udbredelse. Uden de elementer kan de populistiske ledere ikke for inddraget folket i deres projekt. Så opsummerende kan det siges at Laclau og Mouffe viser at populismen forsøger at binde samfundet sammen i forskellige politiske grupper, og dermed fjerne en del af magten fra det etablerede magtapparat, dvs. regeringen.⁵⁸

Denne opposition der ifølge Laclau og Mouffe kommer til at opstå mellem det centraliserede samfund, i form af eliten, og det decentraliserede samfund, i form af folket, er også en af de emner Margaret Canovan er opmærksom på i artiklen hun udgiver i 1999, kaldet *Trust the People! Populism and the two faces of democracy*.⁵⁹ I den artikel formulere hun følgende: “*The tension between its two faces is a perpetual invitation to populist mobilization. But attempts to escape into a purely pragmatic interpretation of democracy are illusory, for the power and legitimacy of democracy as a pragmatic system continues to depend at least partly on its redemptive elements. That always leaves room for the populism that accompanies democracy like a shadow.*”⁶⁰ Hun argumentere altså for at spændingen mellem det centraliseret og decentraliseret samfund kan findes i de forskellige tilgange til hvordan demokratiet fungerer. Der er på den ene side den pragmatiske tilgang som magthaverne/eliten ser som korrekt fremgangsmåde, og den modsatte metode som folket/ikkeeliten ser som rigtig. Dermed understøtter hun Laclau og Mouffe i at populismen udspringer af det modsætningsforhold, der findes mellem folket og eliten. Dette mener hun desuden er et generelt forhold, der gør at populisme og populistiske partier altid vil være at se som modpol til det organiserede demokrati. Disse modsætningsforhold som både Laclau/Mouffe og Canovan beskriver er også medbestemmende for hvordan populismen ses i dag. Med bogen *The People*, underbygger Canovan yderligere at populisternes og populismens yderste

---

⁵⁸ Laclau og Mouffe, *Hegemony*, side 89-91

⁵⁹ Margaret Canovan, *Trust the People! Populism and the two faces of democracy* i *Political Studies*, 1999

⁶⁰ Canovan, *Trust the*, side 16

mål er at være folkets stemme mod eliten. Derudover kommer også hun ind på retorikken og hvordan den, ifølge populismen, kan give folket røst og medindflydelse på hvordan magten skal fordeles. Endnu en ting som Canovan fremhæver, er noget som Hofstader også bragte på banen, om end han gjorde det lidt mere snævert, var nationen og begrebet nationalisme. Som med Laclau og Mouffe kommer tanker om folket mod eliten og nationen mod eksterne fjender frem.⁶¹ Denne udefrakommende modstand er ofte brugt af populistiske i moderne politik, hvor de højreorienterede politiske spektre specielt har anvendt det. I Danmark blev det først tydeligt med Fremskridtspartiet, senere med Dansk folkeparti og ny borgerlige. På europæisk plan har tendensen været set i specielt Holland, Østrig, Tyskland, Italien, Sverige med flere. Desuden var brugen af eksterne og interne fjendebilleder brugt i markant stil af Donald Trump i hans to valgkampe i 2016 og 2020. Selvom populismen var et kendt begreb før Trump, så satte hans brug, og hans retorik endnu tydeligere begrebet på verdenskortet. I 2016 skrev Cas Mudde og Christobal Rovira Kaltwasser hvad der skulle blive et vigtigt værk om populismen i form af *Populism. A Very Short Introduction*.⁶² hvori de konstaterede:” [...] *thin-centered ideology that considers society to be ultimately separated into two homogenous and antagonistic camps, ‘the pure people’ versus ‘the corrupt elite’, and which argues that politics should be an expression of the *volunté generale* (general will) of the people.*”⁶³ De definer altså både folket og eliten som homogene grupper, der er modstandere, hvilket går i spænd med Trumps retorik om at folk der følger ham, er det ægte folk, og alle andre er mod ham og sandheden. Derudover frembringer de også den påstand at populismen er tynd centret, hvilket betyder at den politiske ideologi og værdier hos populistiske og i populismen ifølge Mudde og Kaltwasser er svag og begrænset. Noget som de mener fordi den kommer til at stå i kontrast til de stærke ideologier som liberalisme, socialisme og så videre. Endeligt tager de også fat i folkets vilje, som en grundsten i populisternes forståelsesramme, og noget de skal være opmærksomme på.

En anden fremtrædende historikere og debattør der behandler fænomenet populisme er Jan Werner Müller. Han har andre til tilgange til hvordan populisme skal forstås, men han har også en advarsel om populismens muligheder. Først og fremmest mener han at populismen er antielite, hvilke han udtrykker i bogen *Hvad er populisme* med følgende: “*Min tese lyder, at kritik af eliter er*

---

⁶¹ Canovan, *The people*, side 94-100

⁶² Mudde og Kaltwasser, *Populism*

⁶³ Mudde og Kaltwasser, *Populism*, side 6

et nødvendigt, men ikke i sig selv tilstrækkeligt kriterium for at definere populismen. Med andre ord: "Anti-establishment-attitude" er ikke nok. Ud over det antielitære element skal der også være det anti-pluralistiske."⁶⁴ Denne påstand rykker sig lidt i forhold til hvordan Canovan så på modstanden mod eliten, her beskrevet som *anti-establishment*, fordi Müller ser endnu mere kritisk på problematikken. Han mener at det er et udtryk for en "*Vi - og kun vi- repræsenterer det sande folk*"⁶⁵ mentalitet. Dermed argumenterer Müller for at populistere altid ser sig selv som det ægte folk, noget der igen ses i Trumps måde at agere på. Derudover plæderer Müller også for at populismen er anti-pluralistisk, hvilket i hans optik så oversættes til at populismen og populistere ofte, om ikke altid, bliver udemokratiske. Han argumenterer for at hvis populistere får det absolutte magt, vil de gøre samfundet de agere i udemokratisk. Modstanderne ikke længere vil blive hørt, eftersom de ikke er en del af "*vi'et*". Når Müller anvender begrebet populisme omtaler han det ofte som en ideologi, noget som andre forskere og historikere har holdt sig fra, eller i hvert fald droppet ned, hvilket for eksempel ses i Mudde og Kaltwassers definition. Desuden fremhæver Müller det faktum at de fleste populistiske partier i historien har været topstyret, af en person, ofte en mand, noget der kan beskrives som en stærkmandspopulisme. Dette tydeliggør Müller allerede i hans optakt, hvor han spørger om "*Hvem er egentlig ikke populist?*"⁶⁶, hvorefter han opremser en række personer der står i spidsen for populistiske partier, heriblandt Jean-Marie Le Pen for Front National i Frankrig og Viktor Orbán fra Fidesz i Ungarn. Med andre ord mener Müller at en stærk frontperson en nødvendighed for at populismen kan eksistere, og være en modstand mod det etablerede politiske billede, selvom om denne persondyrkelse resultere i noget der kan ende udemokratisk.

Pierre Rosanvallon er enig med Müllers teori om den karismatiske lederfigur i et populistisk parti, men han ser alligevel lidt anderledes på begrebet populisme. Han sætter i bogen *Populismens århundrede* spørgsmålstejn ved om populismen overhovedet kan betegnes som en reel ideologi, i og med at den er omgivet af unøjagtighed og tagen for given. Desuden mener han ikke at populismen som begreb er blevet færdig udviklet eller formaliseret endnu, som det blev gjort med de andre de store moderne ideologier, som for eksempel liberalismen. Disse var ideologier der alle var bundet op på store værker, der teoretisk og faktisk fandt en sammenhæng mellem de politiske

---

⁶⁴ Müller, *Hvad er*, side 42-43

⁶⁵ Müller, *Hvad er*, side 26

⁶⁶ Müller, *Hvad er*, side 9

og de sociale enheder i det samfund de opererede i. Rosanvallon beskriver populismen som en gummiord, der kan benyttes præcis som man ønsker det, noget man også ser i pressens brug af ordet og på de sociale medier.⁶⁷ Han udtrykker allerede i bogens indledningen følgende: “[...] *Venezuela under Chávez, Ungarn under Orbán, eller Filippinerne under Duterte - og så har jeg ikke nævnt en figur som Trump? Giver det mening at sammenligne Podemos’ spanske sympatisører og Jean-Luc Mélenchons “La France Insoumise” under samme hat som Marine Le Pens, Matteo Salvinis eller Nigel Farage tilhængere?*”⁶⁸

Denne gennemgang af en række enten slevproklameret populistiske eller individer der ses i offentligheden som populistiske, viser Rosanvallon at selv om de deler en del fælles træk, såsom den stærke mand, nationalisme, utilfredshed med eliten og mere, så kan de ikke sættes i sammen bås. Der er tydeligvis stor forskel på Trump populisme og Chávez populisme.⁶⁹ Denne problematik ses også i hvordan begrebet ofte ender med at blive misbrugt. Ikke alle er populistiske fordi man ikke er enig i deres synspunkter. Dette kan blandt andet ses i dansk kontekst da den socialdemokratiske regering ofte under covid-19 krisen fik skudt i skoen at de var populistiske, udelukkende fordi opposition var utilfreds med deres politik. Argumentet med at det er svært at skelne de forskellige politiske tanker, hvad enten man er populist eller ej, kommer Rosanvallon også ind på. Det gør han ved at argumenterer for at en af årsagerne til populisme, er at partierne bliver nødt til være mere ekstreme for at synliggøre sig. Partierne bliver nødt til at synliggøre sig for den samfundsklasse som de henvender sig til. Selve begrebet samfundsklasse benytter Rosanvallon sig dog ikke af, i stedet mener han at folket bliver gjort til den centrale figur af de populistiske partier i jagten på deres gunst. Det er derfor absolut nødvendigt at acceptere at folket skal ses som én enhed, der bruges og forstås af populistiske, i hvert fald ifølge Rosanvallon.⁷⁰ Begreberne populisme og demokrati hænger sammen, hvilket andre end Rosanvallon har argumenteret for. Men når Müller beskriver at populismen i sin tendens er udemokratisk, så argumenterer Rosanvallon for at det er resultat af populismen der kan ende med at blive udemokratisk. Populistiske anvender godt nok demokratiske metoder hævder Rosanvallon, men derfor kan de godt ende med at sætte demokratiet under pres.

---

⁶⁷ Rosanvallon, *Populismens*, side 11

⁶⁸ Rosanvallon, *Populismens*, side 11

⁶⁹ Rosanvallon, *Populismens*, side 51-58

⁷⁰ Rosanvallon, *Populismens*, side 31-41

Enzo Traverso mener reelt set at begrebet populisme er alt for elastisk, hvilket kan medføre at alle politiske modstandere og den til enhver siddende magthaver kan betegnes som populist. Det vil sige at med den tankegang som Traverso argumentere for, vil det nærmest ikke være muligt at komme med en politisk udtagelse, uden det bliver opfattet populistisk. Han kalder det for et askepotkompleks ” *Der findes en sko - populismen - og til den må der et eller andet sted findes en fod.*”⁷¹

Opsummerede kan det som med fascismen siges at en entydig definition kan der ikke fremsættes. Den definition der oftest bruges når begrebet skal fremsættes er den fra Mudde og Kaltwasser der lød:” [...] *thin-centered ideology that considers society to be ultimately separated into two homogenous and antagonistic camps, ‘the pure people’ versus ‘the corrupt elite’, and which argues that politics should be an expression of the volunté generale (general will) of the people.*”⁷² På trods af dette bliver den udsat for kritik for at være for statisk og ikke forklare den udvikling der er sket i populismen. Men trods af kritikken indeholder den de fleste elementer af populismen, og sammenholdt med hvordan Müller og Rosanvallon ser på emnet, er der et godt udgangspunkt i spørgsmålet populismen. Dette sammensurium af forskelligartede retninger viderebringes til analysen.

Fascisme contra populisme en teoretisk sammenligning

Følgende afsnit indeholder selve analysen, der i forhold til problemstillingen vil sammenligne de forskelle og ligheder der mellem begreberne fascisme og populisme. Dette betyder at der bliver analyseret ud fra en række forskellige parametre, heriblandt populismen og fascismens opståen, lederskab og hierarki, demokrati og staten som retsstat, retorikken, nationalisme, identitet og de

---

⁷¹ Traverso, Fra fascisme, side 46

⁷² Mudde & Kaltwasser, *A very short*, side 6

socialle faktorer herunder de økonomiske faktorer. De forskellige parametre bliver analyseret med udgangspunkt i de teoretiske overvejelser der lå til grunde for foregående afsnit, der omhandlede teorien, de teoretiske forskelligheder og besværligheder som emnet indeholder. Her vil der blive arbejdet med forskellige definitioner af de to begreber, heriblandt hvordan man definerer fascismens forskellighed i de forskellige perioder, og hvordan man har defineret og stadig definerer begrebet populisme.

Populismen og fascismen opståen

Årsagerne til de to begrebers opståen er ganske forskellige, men alligevel er der ligheder. Slår man fascisme op på nettet på f.eks. *Denstoredanske.dk* kommer begrebet *Lo stato totale* frem, hvor mål og tanker for fascismens opståen beskrives som ”*Politisk og ideologisk var det fascisternes mål at opbygge en stærk stat, lo stato totale, hvori individets og klassernes interesser var underordnet staten som udtryk for nationen. Nationen blev betragtet som en organisme, der konkurrerede med andre folk. Krig var det klareste udtryk herfor, og krig blev derfor betragtet som naturlig og nationens højeste manifestation.*”⁷³ Dette er en forholdsvis mudret men også lidt tynd definition af hvad fascismen er, og hvad der ligger til grund til den opståen. Den stærke stat, individets ligegyldighed og nations centrale rolle er de ting der fremhæves. Men fascismen opstod og overlevede, eller måske overlever på mange andre parametre. Den fascisme der opstod med Italien som udgangspunkt, opstod som tidligere nævnt i kølvandet på første verdenskrigs afslutning, og på grund af de forhandlinger der blev indgået mellem sejrherrene efter krigens afslutning. Her følte Italien og specielt kræfterne i de nationalistiske grupperinger at de (Italien) blev forbigået eller i hvert fald uretfærdigt behandlet. Italiens økonomi var i stærk forværring og eftersom de ikke fik de økonomiske gevinster de håbede, førte det til øget politisk ustabilitet og social uro. Desuden kunne italienerne, måske med rette, føle sig udnyttet af ententemagterne eftersom mange italienere faldt i kampen mod centralmagterne, og nu fik de ikke noget tilbage som kompensation i form af mere magt eller lignede. Denne stigende utilfredshed og nationalfølelse blandt italienerne i den relative nye konstruktion som Italien var blevet i perioden mellem 1848 og 1870, altså bare små 60 år før

---

⁷³ Denstoredanske.Lex.dk, Fascisme, via <https://denstoredanske.lex.dk/fascisme>

afslutningen af den store krig, var noget som de nationalistisk og fascistiske organisationer forstod at udnytte. Derudover var kommunismen på vej ind i Italien, noget som Mussolini og hans kumpaner i det fascistiske parti for alt i verden ville undgå.⁷⁴ Den tabte nationale selvværd, var noget Benito Mussolini italesatte når han adresserede befolkningen. Dette ses f.eks. i fascismens doktrin hvor han postulere følgende: *“Never before have the peoples thirsted for authority, direction, order, as they do now. If each age has its doctrine, then innumerable symptoms indicate that the doctrine of our age is the Fascist.”*⁷⁵ Hans ønske om at genskabe en stat der var stor og stolt som Romerriget under Augustus bliver italesat her. Hans retorik og lederevner var vigtige komponenter i fascismens succes i Italien, desuden var han og hans nærmeste i partiet villige til at bruge magt for at opnå deres dagsorden. På trods af at fascismen opstod i Italien blandt andet på baggrund af de ovenstående grunde, var fascismen som begreb ikke udelukkende et italiensk fænomen. Den bredte sig til andre lande, som f.eks. Tyskland som det mest kendte eksempel, men oprindelsen af den klassiske fascisme må tilskrives Italien. Kevin Passmore argumentere i sit indlæg *The Ideological origins of fascism* fra opslagsværket *The Oxford Handbook of Fascism* at fascismen opstod i præcis Italien fordi: *“If fascism crystallized in Italy, it did so because circumstances permitted, not because it was ideologically predestined to do so.”*⁷⁶ Dermed argumentere Passmore for at fascismen kunne være opstået alle steder, hvis bare de rigtige forhold havde været der, som de nu var i Italien. Modsat fascismens start som ret præcis kan udpeges, så står det noget anderledes til med populismen.

Populismen har flere udspringspunkter. Der er den moderne populisme som specialet har behandlet, og så er der populismen set i en bredere historiske perspektiv. Det perspektiv der ligger forud for 1945 vedrørende populismen bliver ikke udtømmende behandlet. Det er alligevel nødvendigt at vende det for at få den rette kontekst, og forståelse for de udviklinger der ligger til grund for populismen som i *” jeg fortæller hvad folk vil hører”* retorikken findes mange steder i historien, men som definitionerne viste er det ikke populismen i den form som specialet beskæftiger sig med. Alligevel er det værd at slå ned på en række punkter i historien. Første punkt er Cicero der af og til skrives at være populist, mest fordi han var en dygtig taler der forstod at bruge ordet og

---

⁷⁴ Larsen, Fascismens, side 20-25

⁷⁵ Mussolini, *The Doctrine*

⁷⁶ Passmore, *The Ideological*, side 29

skriften, til at få hans budskab igennem. Det var dog ikke populisme som i moderne forstand, eftersom Cicero levede i en tid uden ægte demokrati, og hans taler mest var for andre politikkerer. Næste nedslag bliver *The Peoples Party* der som tidligere nævnt eksisterede i 1890'erne. Dette parti var, som også en del moderne populist partier er, fokuseret omkring antielite, og derudover havde de en nativism tilgang til hvem folket var. Men som Hofstadter beskrev i 1955 var partiet en kort levende affære, som dog i specielt USA ses som foregangsland for populismen. Efter *The Peoples Party* forsvandt fra billedet og *Bourlangisme* heller ikke helt bed sig fast i Europa forsvandt populismen igen fra offentlighedens søgelys. Populismen dukker først op igen efter anden verdenskrig. Denne gang ikke i Europa, men i Sydamerika.

” *Modern populism was born out of fascism.*”⁷⁷ Sådan skriver Frederico Finchelstein i indledning af bogen *From Fascism to Populism in History*. Det han mente var at selvom fascismen forsvandt, efter at ideologien brugt i praksis, led nederlag rundt omkring i Europa i 1940'erne, så dukkede populismen frem og overtog/tog nogle af de træk som fascismen havde haft. Væk var tankerne om diktatur, voldelig totalisme og folkemord. Alligevel ønskede populistene, ifølge Finchelstein, at bibeholde nogle ingredienser fra fascismen og gøre dem demokratiske. Blandt disse var mobilisering af masserne, kampen mod eliten og endelig os mod dem retorikken. Populismens første rigtige tegn kunne ses med Peronismen i Argentina, og generelt har Latinamerika fyldt meget i populismens tidlige historie. Dermed kan der argumenteres for at populismen er mere global end fascismen, der hovedsageligt var fokuseret i Europa, med Italien som centrum, selvom fascismen også har plads i andre verdensdele. Fascismen opstod på grund af en krise/konflikt der skabte usikkerhed og utilfredshed iblandt folket, ligeledes kan det siges af populismen opstod. Finchelstein beskrev det som”[...] *but a political form that thrives in democracies that are particularly unequal, that is, in places where the income gap has increased and the legitimacy of democratic representation has decreased.*”⁷⁸ Han mener at under de rette forhold kan populistene underminere demokratiet uden at ødelægge det af, hvilket også står i kontrast til fascismen, der har som mål at destruere demokratiet. Skulle der alligevel ske at demokratiet ikke overlever, ændre populismen bare til noget andet, et diktatur. Peronismen i Argentina er en slags eksempel på dette, det starter som venstrepopulisme, der senere transformerer sig, og til sidst ender antipluralistisk og

---

⁷⁷ Finchelstein, *From Fascism*

⁷⁸ Finchelstein, *From Fascism*, side 5

udemokratisk, som en diktaturstat, eller i hvert fald en neofascistisk stat.⁷⁹ Peronismen opstod i Argentina som modreaktion til de udfordringer argentinerne stod overfor, både økonomiske og sociale. Desuden var landet endt som en diktaturstat efter en kup i 1943. Juan Peron kom til magten via et valg i 1945, der kom efter at den siddende kupregering var blevet væltet af folket, en regering Peron selv havde været en del af. Efter at Peron blev valgt, opbyggede han og partiet en ny form for efterkrigstidsdemokrati, hvor fokus var på sociale reformer. Folket skulle have forbedrede arbejdsforhold, bedre beskyttelse gennem lovgivningen og meget mere.⁸⁰ Europa oplever også populisme, men først lidt senere og i andre former.

Dermed kan der opsummerende påpeges en række ligheder og forskelle mellem hvordan de to begreber opstod. Blandt lighederne er som nævnt utilfredsheden med den siddende regering, derudover bliver der både i fascismen, i hvert fald indledningsvis i Italien og Tyskland, og i populismen i Argentina brugt lovlige valg for at komme til magten. Alle stederne ændrer det sig over tid, men indledningsvis var det en lighed. Ydermere kan det ved de ledende frontpersoner for partierne findes ligheder, i form af at de var karismatiske og stærke retoriske. Blandt forskellene i opstarten af de første fascistiske og populismen i Argentina er den direkte brug af vold for at fremme sin magt. Fascisterne i Italien havde opbygget hele organisationen op omkring militær styrke, hvor det først senere blev en direkte del af peronismen. En anden forskel var den politiske dagsorden, hvor det for fascisterne var dels at styrke landet internt, var det også et mål at styrke landet udadtil, hvorimod det i Argentina helt klart var et mål at styrke landet internt først og fremmest.

Lederskab og hierarki

---

⁷⁹ Finchelstein, *From Fascism*, side 102

⁸⁰ Finchelstein, *From Fascism*, side 108-112

Hvordan er lederskab og hierarki opbygget i henholdsvis populisme og fascisme, og hvilken ligheder og forskelle er der? Disse spørgsmål vil følgende afsnit forsøge at kortlægge og analysere.

Både fascistiske og populistiske partier er oftest opbygget på en måde hvorpå der er én overordnet leder, en frontperson. Men her hører ligheden også op når man taler om opbygningen af de to partiformer, fordi de populistiske partier har en demokratisk valgt leder. Derimod er den ledende person i et fascistisk parti sjældent, eller rettere aldrig, valgt på demokratisk vis. Det er som udgangspunkt en person, der via sine overbevisninger får en skare af følgere, og derfra bygger videre på sit omdømme for til sidst at ende som enerådige leder over partier/organisationer. Et par eksempler på dette, findes i mellemkrigsårenes Italien med Mussolini og i Tyskland, med det nationalsocialistiske parti styret af Adolf Hitler. Den måde et fascistisk parti er/var opbygget på er meget hierarkisk, og følger nogle hel gængse normer. Det fascistiske parti styres ofte af en person der ender med at have den totale magt og kontrol over hele partiet, heriblandt hvordan partiets politiske forståelse og retningen skal udvikle sig. Denne karismatiske og enerådige leder, ender ofte tilfælde med at blive anerkendt som en slags fører eller diktator. Derudover er det fascistisk parti hierarkisk opbygget hele vejen ned igennem systemet, hvor der udover den centraliserede magt hos lederen, også er en ledelsesstruktur hvor magtbalancen eller magtbeføjelserne bliver mindre og mindre desto længere nede i organisationen man befinder sig. Det vil sige der er en meget struktureret opbygning af partiorganisationen, desuden har de forskellige niveauer i systemet en meget stringent rangorden system, hvilket medvirker til at danne et stærkt og loyalt bånd mellem medlemmerne af partiet. Endeligt har fascistiske partier oftest en eller anden form for militær, eller i hvert fald en militær struktureret afdelingen. Disse grupper er væbnet og danner mulighed for de fascistiske ledere til at opretholde kontrol med deres politiske modstandere og medlemmer. Dette sker både i deres opstartsperiode som et supplement til demokratiske midler, i form af f.eks. valg for at komme til magten. Denne brug af væbnet militærenheder, der fortsætter efter magtovertagelsen, er med til at gøre det fascistisk parti udemokratisk, autoritære, og helt bestemt upluralistiske.

Som en kontrast til dette kan man anskue det populistiske parti, eller i hvert fald i dele af det. Det populistiske parti har også en frontperson der er ofte kontroversiel og/eller meget karismatisk.

Denne person kommer ofte til at tegne partiets profil i offentligheden, her kan f.eks. Donald Trump i USA, Perron i Argentina, Le Pen i Frankrig og endeligt i Danmark Pernille Vermund hos nye borgerlige fremhæves.⁸¹ Både lederne af de fascistiske og de populistiske partier udtrykker gennem deres politiske udtalelser en utilfredshed med det system der allerede eksisterer. Begge to forsøger at appellere til hvad *DE* ser som folket. Men i modsætning til de fascistiske partier, hvor den ledende skikkelse har den totale magt, så står det anderledes til hos de populistiske partier. Selvom en given person agerer som ansigt udadtil for partiet er det ikke kun den person der har lavet det politiske program. Programmet er lavet i samarbejde med andre individer i partiet, hvilket leder hen til hvordan partiet er bygget op. Det populistiske parti er oftest demokratisk opbygget, med forskellige opgaver/ordførereposter til de enkelte medlemmer.

Opsummerende kan forskellene mellem fascismen og populismen når der drejer sig om lederskab og hierarki koges ned til at der er forskel på hvor meget magt den ledende person har. Derudover er selve opbygningen af partierne der repræsenterer begreberne forskellige. En lighed der i opbygningen er netop ideen om en stærk og karismatisk frontperson, der tegner partiet ud af til.

Ideologierne

Dette afsnit omhandler hvordan populismen og fascismen adskiller sig rent ideologisk, og om der er nogle ligheder.

Når fokus vender sig på ideologier, bliver forskellene større end lighederne. Helt uden nuancer er den største forskel, at fascismen er en fasttømret ideologi, mens populismen er en svag ideologi. Der er i hvert fald hvordan man kan tolke Mudde og Kaltwasser i *Populism, a very short introduction*.⁸² De omtaler netop populismen som svage ideologi som: *"Unlike "thick-centered" or "full" ideologies (e.g., fascism, liberalism, socialism), thin-centered ideologies such as populism have restricted morphology, which necessarily appears attached to-and sometimes even assimilated*

---

⁸¹ Müller, *Hvad er. Rosanvallon, Århundredets. Finchelstein, From fascism.*

⁸² Mudde & Kaltwasser, *A very short*

into-other ideologies.”⁸³ Det bliver her tydeligt at Mudde og Kaltwasser adskiller fascisme og populisme, netop på grund af ideologierne. Populismen kan ikke stå alene mener de, og den hænger altid sammen med en anden ideologi, hvilket er nødvendigt for at populismen kan eksistere. Populismen og populisterne kan i sig selv ikke komme med svar på de mest komplekse problemstillinger i samfundet, og derfor ”låner” de fra, eller sammensmelter med andre ideologier. F.eks. smeltede peronismen sammen med socialismen i Argentina, fordi samfundet havde brug for et socialt og økonomisk løft, hvortil den socialistiske ideologi var mest anvendeligt. I Danmark tog det populistiske parti Ny Borgerlige en meget liberal ideologi med ind i deres værdigrundlag. Dette kan de have gjort af flere årsager, evt. fordi de mente der manglede et mere højreorienteret liberalt parti, eller muligvis det var for at adskille sig fra et andet højreorienteret populistparti, nemlig Dansk folkeparti, der har en mere socialliberal ideologi som støtte. To forskere der også har arbejdet med ideologierne som begreb, er Rosanvallon og Müller, der som Mudde og Kaltwasser er inde på er populismen ofte en svag ideologi, grænsende til en ikke-ideologi.⁸⁴ Ydermere argumenterer de for at de populistiske organisationer forefindes som både højre og venstreorienteret politiske partier. Desuden findes der ikke en klar beskrivelse af alle populistiske partiers ideologi, hvilke selvsagt betyder at det er meget sværere at udpege et samlet ideologisk grundlag. Nogle af de ting de fleste forskere ofte er enige om, er utilfredshed med den etablerede elite. For de højreorienteret populistiske elementer er der også en fælles ideologi i forhold til truslen om udefrakommende fjender, specielt fra muslimske lande. Derudover har en del højreorienterede partier også tilsluttet sig en borgerlig finanspolitik, hvilket kan skyldes at for at indflydelse skal de højreorienterede populistiske partier ofte samarbejde med den konservative fløj, og de bliver derfor nødt til at tilegne sig deres økonomiske politik. Netop derfor bliver venstrefløjen også ofte en anden intern fjende for populisterne. For det venstreorienterede populistiske partier, kommer fjendebilledet også til at bestå af det er etablerede system og eliten. Derudover en meget naturlig modstander fra de højreorienterede partier, blandt andet på grund af deres indvandrerpolitik, og deres økonomiske politik. Dette er set mere internationalt i blandt andet Østrig og Frihedspartiet, Italien med LEGA og Tyskland med Alternartive für Deutschland.

---

⁸³ Mudde & Kaltwasser, *A very short*, side 6

⁸⁴ Rosanvallon, *Populismens*, side 11-13

Fascismen derimod, bygger som nævnt på en stærk ideologi, der indeholder specifikke mål. Dette kan være at forbedre nationens økonomiske formåen, og internationale anseende, som det var tilfældet med Mussolini og Hitler. Desuden har fascismen oftest stærke politiske mål, som for eksempel bekæmpelsen af venstrefløjens som en magtfaktor. Derudover er langt mere nationalistisk i sin ideologiske grundtanke. Mussolini beskrev det i Fascismens doktrin som følgende: *“The Fascist doctrine is that best suited to the tendencies and feelings of a people which, like the Italian, after lying fallow during centuries of foreign servitude, are now reasserting itself in the world.”*⁸⁵ Mussolini mente at landet skal skabe sin nationale identitet ved at styrke sig, og vise resten af verden hvem Italien og italienerne var. En anden del af fascismens stærke ideologi er militarismen som den bygger på. Eksempler på dette ses i både Mussolinis Italien og Hitlers Tyskland. Desuden har fascismen indbygget i sin ideologi en foragt for demokratiet, noget der bliver vendt dybere i et senere afsnit.

Opsummerende kan siges, at når det kommer til de ideologiske forskelle og ligheder der er mellem fascismen og populismen, kan der argumenteres for at begge begreberne appellerer til en folkelig utilfredshed med det system der består. Desuden er der forskellen i styrken af ideologierne, med populismen som en svag ideologi, mens fascismen er stærkere i sit ideologiske grundlag. Ofte er ideologierne, specielt i Europa, præget af en højreorienteret politisk tilgang, hvor fjender ofte kommer udefra, hvad enten det er andre nationer, som i fascismen, eller det er indvandring, som det ville være for en højreorienteret populistisk organisation. Fascismen har ofte et meget autoritært udgangspunkt som grundprincip og er ofte ultranationalistiske. Dette står i kontrast til populisternes der godt nok ofte er nationalistiske, men kun sjældent ultranationalistiske.

Retorikken

Dette afsnit tager afsæt i hvilke forskelle og ligheder der er i den retorik der bliver brugt af fascisternes og populisternes.

Når fokus sættes på retorikken i fascismen og populismen, vil man igen støde på en række ligheder, og nogle nuancerede forskelle. Blandt lighederne er at begge henvender sig til folket, de ytrer deres utilfredshed med den siddende regering/ledelse, de påtaler indre og ydre fjender og begge

---

⁸⁵ Mussolini, *The doctrine*, side 3

henvender sig i en letforståelig stil. Derudover er der også større forskelle, som for eksempel ytringer om brug af vold mod både politiske modstandere og udefrakommende fjender. Denne fremgangsmåde var aktuelt for fascisterne i Europa i mellemkrigsårene. Dette kan f.eks. ses i Mussolinis uddrag fra doktrinen fra 1932: *“Fascism does not, generally speaking, believe in the possibility or utility of perpetual peace. It therefore discards pacifism as a cloak for cowardly supine renunciation in contradistinction to self-sacrifice. War alone keys up all human energies to their maximum tension and sets the seal of nobility on those peoples who have the courage to face it.”*⁸⁶ Her tydeliggøres det at Mussolini og fascisterne ikke tror på fred som den rette løsning på de problemer Italien stod overfor, derimod mener han at en eller anden form for magtanvendelse, vil være den korrekte fremgangsmåde. Denne fremgangsmåde står i kontrast til populismen. Når fokus lige et øjeblik fjernes fra denne forskel, der bliver vendt lidt senere i dybere analyse, og vender blikket mod nødvendigheden for både populismen og fascismen til at adressere folket. Når fascisterne skulle henvende sig til folket, her eksemplificeret ved Hitler i et uddrag fra hans bog *Mein Kampf*, der blev skrevet mens han sad i fængsel, var det nødvendigt at inddrage hele nationen af indfødte tyskere.

*” It was evident that this new movement could gain the public significance and support which are necessary pre-requisites in such a gigantic struggle only if it succeeded from the very outset in awakening a sacrosanct conviction in the hearts of its followers, that here it was not a case of introducing a new electoral slogan into the political field but that an entirely new world view, which was of a radical significance, had to be promoted”*⁸⁷

I uddraget bliver det tydeligt hvordan Hitler bruger begrebet folket, hele folket, til at tale sin sag, og dermed fascismens sag. Noget Mussolini også gør gentagende gange i doktrinen fra 1932, hvor folket bliver fremhævet igen og igen som dem der nyder godt af fascismen. Men når fascismen hævder at være til for folket, er det at strække sandheden, for fascismen blev kendt for at undertrykke fri tale og presse, og på den måde at fjerne folkets røst. Alligevel bruger fascisterne det til at mobilisere masserne, så de kan komme til magten.

---

⁸⁶ Mussolini, *The doctrine*, side 4

⁸⁷ Hitler, *Mein Kampf*, vol.2, Side

Ligeledes som eksemplet med Hitlers bog og Mussolinis doktrin, forsøger også populisterne at adressere folket når de vil ud med deres budskab. De henvender sig dog ikke som fascisterne til hele folket, men mere til de grupper de kan nå med deres retorik. Dette kan blandt andet ses når Donald Trump udtaler sig op til valget 2020: *“Now, our country needs— our country needs a truly great leader, and we need a truly great leader now. We need a leader that wrote “The Art of the Deal.” We need a leader that can bring back our jobs, can bring back our manufacturing, can bring back our military, can take care of our vets.”*⁸⁸ Her taler Trump til den del af folket der er uden for arbejdsmarkedet, og til den del der syntes deres veteraner fra diverse krige i Mellemøsten ikke bliver behandlet ordentligt. Desuden ligger han vægt på at der skal bruges en stor leder til at skaffe de rigtige resultater, hvilket også er normalt hos populismen og populistiske politikere. F.eks. skriver Müller at: *“Det er ikke underligt, at Marine Le Pen omvendt har taget etiketten ”populist” til sig som et demokratisk hædersmærke – for populismen betyder ifølge Le Pen at forsvare folket [...].”*⁸⁹ Som Müller gør det klart tager lederne af de populistiske partier, i dette tilfælde Le Pen på vegne af Front National, gerne prædikatet populist på sig. Trump, Orban og andre har heller ikke problemer med at blive udråbt som populist. På samme måde var det heller ikke uden stolthed og oprejst pande, at Hitler og Mussolini stod i spidsen for deres respektive partier i fascismen glansperiode i Europa.

Os mod dem retorikken er endnu en ting fascisterne og populisterne har til fælles. Når Trump f.eks. adressere problematikker, så gør han modstanderne af hans holdninger til fjender, det gælder hvad enten det er kinesere, russere, muslimer og i tilfældet her mexicanere: *“When Mexico sends its people, they’re not sending their best. They’re not sending you. They’re not sending you. They’re sending people that have lots of problems, and they’re bringing those problems with us. They’re bringing drugs. They’re bringing crime. They’re rapists.”*⁹⁰ Her bruger han en retorik der på visse parametre kan sammenlignes med fascismens, med den store undtagelse at han ikke snakker om at udryde folk. Men han forsøger alligevel at fremstille mexicanerne som noget der er skidt for ”os”, det amerikanske samfund, og dermed gør han dem med sin retorik til ”dem”. Det samme gjorde

---

⁸⁸ Donald Trump, Donald Trump's Presidential Announcement Speech, 2017, times.com, via <https://time.com/3923128/donald-trump-announcement-speech/>

⁸⁹ Müller, *Hvad er*, side 12

⁹⁰ Trump, *Donald*

Mussolini i sin doktrin, hvor det så venstrefløjen der fik fascismens vrede at føle. Blandt andet skrev han *“Such a conception of life makes Fascism the resolute negation of the doctrine underlying so called scientific and Marxian socialism [...]”*⁹¹ Han mener at fascismen er noget mere og bedre end marxismen, og igen ender det så med et os mod dem billede. Mange flere eksempler på dette i populismen, hvor det er set i modstanden mod indvandringen i store dele af Europa, heriblandt i Danmark med allerførst Fremskridtspartiet, med deres karismatiske leder Mogens Glistrup, og siden hen med Dansk Folkeparti, og seneste med Ny Borgerlige.

Endnu et punkt hvor der opstår lighed mellem populismen og fascismen, er når fokus falder på forholdet til den siddende elite. F.eks har Müller skrevet følgende om populismen: *”Populisme er efter min tese en ganske bestemt forestilling om politik, hvor det moralsk rene og homogene folk altid står overfor umoralske, korrupte og parasitære eliter – hvoraf følger at denne type eliter i virkeligheden slet ikke hører til folket”*.⁹² Dermed gør han det helt klart at eliten ikke er velset hos populisternes, men ses som en fjende på højde med de udefrakommende. Også fascister ser eliten, eller de magthavende som modpoler til deres politik, noget som specielt Mussolini lagde vægt på i sin doktrin: *“Fascism wants man to be active and to engage in action with all his energies; it wants him to be manfully aware of the difficulties besetting him and ready to face them.”*⁹³ Selvom Mussolini ikke direkte nævner eliten her, bliver det alligevel klart at de er villig og klar til at gå mod alle fjender, heriblandt også fascismens. Fascismens ledere hev gerne sig selv frem som forkæmpere mod den siddende elite.

Der er også forskelle på retorikken hos fascismen og populismen. Der hvor den er mest udpræget er, som tidligere nævnt, når fokus sættes på brugen af magt. Mussolini beskrev det blandt andet sådan her: *“Fascism carries this anti-pacifistic attitude into the life of the individual. “I don’t care a damn” (me ne frego) — the proud motto of the fighting squads scrawled by a wounded man on his bandages, is not only an act of philosophic stoicism, it sums up a doctrine which is not merely political: it is evidence of a fighting spirit which accepts all risks.”*⁹⁴ Fascismen brugte magten og volden til at nå deres mål, blandt opfandt de såkaldte sortskjorter, der skulle

---

⁹¹ Mussolini, *The doctrine*

⁹² Müller, *Hvad er*, side 42-43

⁹³ Mussolini, *The doctrine*, side 1

⁹⁴ Mussolini, *The doctrine*, side 4

udføre partiets ordre mod blandt andet den socialistiske presse. Desuden ligger han her vægt på hvordan folket støtte stolt op om fascismens doktrin, og han derfor udfører folkets ønske.

Derudover skrev han *“Therefore all doctrines which postulate peace at all costs are incompatible with fascism.”*⁹⁵ Han mente dermed at selv hvis kommunismen ønskede en form for fred med fascisterne, var det en umulighed, fordi fascismen er forbundet med ufred.

Hitler brugte nogle af de samme ideer i sin retorik, om at folket skulle stå sammen og slå hårdt ned på modstanderne. Dette tydeliggøres i Mein Kampf hvor Hitler skrev:

*“If, with the aid of Marxist creed, the Jew triumphs over the peoples of this world, then his coronation will be the dance of death for humanity, and this planet will once more drift through the ether devoid of human life, as I did millions of years ago. Eternal nature is relentless in avenging transgressions of the law. Hence I believe I am acting in accordance with the wishes of the Almighty Creator: **by defending myself against the Jew, I am fighting for the work of the lord.**”*⁹⁶

Selvom Hitler ikke direkte skrev om vold mod jøderne her, er de underliggende ideer tydelige, og netop den brug af truslen om vold og død i retorikken er en stor kontrast til populismen. Denne forsøger som udgangspunkt at komme til magten ved fredelige midler.

Opsummerende kan der udledes at lighederne og forskellene mellem populismen og fascismen når det kommer til retorikken er mange. Der er enighed om *os mod dem* retorik, om end i forskellig grad, der er enighed om at der er en stor leder, som godt nok har forskellige magtbeføjelser, men retorisk er de enige. De er ligeledes sammenfald når talen falder på eliten, og endeligt er der lighed i måden hvorpå de adresserer folket. Den helt store forskel er når retorikken handler om brugen af vold, og derudover er der nuanceret forskelle i de ligheder de har.

Demokratiet

---

⁹⁵ Mussolini, The doctrine, side 4

⁹⁶ Hitler, Mein Kampf, side 60

Dette afsnit behandler hvordan fascismen og populismen ser forskelligt på demokratiet, desuden runder det også de punkter der er lighed på.

Fascisterne har et meget hierarkisk syn på hvordan samfundet skal være opbygget, hvorimod en populistisk tilgang er mere demokratisk i sin form. Den største forskel på den demokratiske tilgang er hvordan fascisterne og populisterne ser på demokratiet som institution. Som udgangspunkt er fascismen udemokratisk, og afviser de principper demokratiet bygger på. Dette beskrives blandt af Finchelstein *"Most fascists perceived fascism as a new political ideology in the making. It was radically opposed to traditional democratic politics, what they disdained as western "electoralism.""*⁹⁷. Dermed er det tydeligt at fascismen ser demokratiet som et problem der skal bekæmpes, i hvert fald efter de har fået magten. Denne antidemokratiske tanke var også tydelige hos både Hitler og Mussolini, af hvem den sidste beskrev det på følgende måde: *"After socialism, Fascism trains its guns on the whole block of democratic ideologies, and rejects both their premises and their practical applications and implements. Fascism denies that numbers, as such, can be the determining factor in human society; it denies the right of numbers to govern by means of periodical consultations."*⁹⁸ Et demokrati baseret på lejligedsvise valg var ikke i fascisternes interesse. De demokratiske processer, de selv havde anvendt på vej til magten, skulle fjernes og i stedet skulle et fascistisk styre overtage.

Modsat fascismen er populismen i sin grundtanke er en demokratisk enhed, på trods af at en række forskere, heriblandt Müller mener at tendensen hos visse populistisk parti, der erhverver regeringsmagt, er udemokratisk. Jan Werner Müller skrev blandt andet: *"Populisme er ifølge min tese en ganske bestemt forestilling om politik, hvor det moralsk rene og homogene folk altid står overfor umoralske, korrupte og parasitære eliter – hvorfølger, af denne type eliter i virkeligheden slet ikke hører til folket."*⁹⁹ Müller deler tydeligt folket op i to, fordi ifølge ham er det hvad populistere gør. Der er det rigtige folk, det han kalder det moralsk rene og homogene folk, som er dem populismen henvender sig mod. Dermed drager Müller den konklusion at populistere faktisk bliver det sande folk, og alle andre ikke er en del af folket. Det vil sige at hvis populistere kommer til magten med absolut flertal, vil populistere ifølge Müllers være de eneste der kan kalde sig folk.

---

⁹⁷ Finchelstein, *From fascism*, side 35

⁹⁸ Mussolini, *The doctrine*, side 4

⁹⁹ Müller, *Hvad er*, side 42-43

Dette mener Müller så betyder at ”*Populismen er ikke kun antielitær, den er også antipluralistisk.*”¹⁰⁰ Med andre ord ender den med på den måde at komme til at ligne noget af det som også fascisterne har som prædikat, nemlig antipluralismen. Desuden mener Müller i *Hvad er populisme* at populismen faktisk i sit grundsyn ender med at blive udemokratisk, fordi de ikke anerkender andre end *dem*. Helt så hårdt mener Rosanvallon ikke at populismen ender med at betyde. Alligevel ser Rosanvallon at populisternes bliver polariserende i deres brug af det demokratiske mandat folket har givet dem. For eksempel skriver han i populismens århundrede ”*I det populistiske perspektiv kan der kun ske en genoplivning af demokratiet og en forbedring af livsbetingelserne, hvis den social kamp, den politiske konfrontation og den lille sammentømrede kreds af folkefjender forvises på én og samme tid.*”¹⁰¹ Dermed bliver demokratiet reelt set sat lidt under pres, hvis man skal forvise en speciel gruppe. Her mener Rosanvallon ikke at populisternes at modstanderne skal forvises fysisk, men bare fra magten, og netop fordi populismen i følge Rosavallon og en række andre forskere mener at populismen i sin grundtanke er demokratisk vil de have mulighed for at gå i opposition. Rosanvallon beskriver der desuden som følgende: ”*Den populistiske demokratiopfattelse har således tre kendetegn. [...] direkte demokrati [...] polariseret demokrati [...] Umiddelbar og spontan forestilling om, hvordan folket kommer til udtryk.*”¹⁰² Rosanvallon bringer også her nogle af populismens demokratiske problematikker op.

På trods af denne lidt negative vinkel som både Müller og Rosanvallon fremstiller, så er begge dog enige i at populisternes og populismen oftest er demokratisk, og det kun er i de mest yderliggående punkter at det ender som et problem. F.eks. skriver Rosanvallon i *Populismens århundrede* at ”*Populismen sigter mod at give demokratiet nyt liv.*”¹⁰³ Det han mener i citatet at populisternes ønsker og prøver at ændre den måde demokratiet praktiseres på. Populismen bliver derfor en form for kritik imod det etablerede politiske billeder. Populisterne accepterer som udgangspunkt de tanker der ligger til grund for demokratiet, for eksempel ønsker de at undgå flertalstyranni, og ligeledes at undgå at få noget lignende fascistiske tilstande, med et parti der styrer det hele. Der hvor problematikken opstår for populisternes er når det bliver den samme lille kerne af folk, eliten,

---

¹⁰⁰ Müller, *Hvad er*, side 44

¹⁰¹ Rosanvallon, *Populismens*, side 39

¹⁰² Rosanvallon, *Populismens*, side 42

¹⁰³ Rosanvallon, *Populismens*, side 41

der kommer til at styre samfundet. Folket har ingen reel magt, og det eneste tidspunkt den almindelige borger har mulighed for at indvende noget mod denne magtkonstellation, er når der afholdes valg hvert fjerde, femte eller sjette år. Populisterne har en anden demokratiopfattelse, en der har tre kendetegn. For det første vil de have mere direkte demokrati, for det andet ønsker de et mere polariserede demokrati. Dette er fordi populisterne anser de myndigheder som agerer uden folkemandat, politisk nedsatte råd og lignende som udemokratiske. Og sidst men ikke mindst snakker populisterne om en slags hyldest for den umiddelbare spontane forestilling om hvordan folket kommer til udtryk. Det skal forstås sådan at det er folkets vilje, og det er det som populisterne står for, det er **dem** der repræsenterer folket, så derfor må deres metode være den rigtig.¹⁰⁴ Selvom fascismen som udgangspunkt jo er udemokratisk, åbnes der dog op for en slags demokrati: "*In rejecting democracy Fascism rejects the absurd conventional lie of political equalitarianism, the habit of collective irresponsibility, the myth of felicity and indefinite progress. But if democracy be understood as meaning a regime in which the masses are not driven back to the margin of the State, and then the writer of these pages has already defined Fascism as an organized, centralized, authoritarian democracy*"¹⁰⁵ Den form for demokrati Mussolini her åbnede op for er et fascistisk demokrati dikteret fra facsimens ledende person. Demokratidelen består i at folket har talt, og Mussolini har defineret fascismens som et organiseret, centraliseret og autoritært demokrati. I moderne forstand er det jo selvmodsigende på så mange parametre, eftersom vores opfattelse af demokrati netop ikke indeholde en autoritær styreform, eller manglede mulighed for at skifte den politiske ledelse ud. Netop derfor er det en af de store forskelle på populismen og fascismen.

Endnu et område hvor fascismen og populismen adskiller når det kommer til demokratiet, er angående fri tale og fri presse. For selvom populister ofte ikke bryder sig om pressen, hvilket Donald Trump er godt eksempel på, når han kalder del af pressen for fake news,¹⁰⁶ så er populismen generelt for fri presse og fri tale. Et af de vigtigste midler populisterne har er i dag internettet og diverse sociale medier. F.eks. Brugte Trump Twitter.com i begge sine valgkampe. Der er de har muligheden for at adressere folket og derigennem få deres budskab ud.¹⁰⁷ Modsat har fascismen

---

¹⁰⁴ Rosanvallon, Populismens, side 41-42

¹⁰⁵ Mussolini, The doctrine, side 6

¹⁰⁶ Christian Bennike og Nikola Nedeljkovic Gøttsche, 'Folkets fjender' svarer præsident Trump, 2018, Information.dk, via <https://www.information.dk/udland/2018/08/folkets-fjender-svarer-praesident-trump>

¹⁰⁷ Müller, *Hvad er*

historisk set på den frie presse rolle. Både Mussolini og Hitler forsøgte, og havde til sidst held med at slå ned på den demokratiske presse. Hvilket betød at de fik kontrol over den nyhedsstrøm der kom ud til folket.

Opsummerende kan der af afsnittet udledes at den største forskel på de to begreber når det kommer til demokrati tanker, er at den ene i grundprincip er autoritær, centraliseret og udemokratisk anlagt, hvorimod populisme i udgangspunkt er demokratisk, men med mulighed for at ende udemokratisk.

Nationalisme og identitet

Dette afsnit fokuserer på de ligheder og forskelle der er mellem fascismen og populismen når der er tale om nationalitet og nationalisme og folket identitet.

Til spørgsmålet om forskellene og lighederne i forhold til nationalisme og identitet, er der en god ide at vende sig mod Mudde og Kaltwasser for at forstå populismens syn på nationalisme. De skriver blandt andet: ” [...] and last meaning is the notion of the people as the nation. [...]” *the people*” is used to refer to the national community, defined either by civic or ethnic terms [...] This implies that all those “native” to a particular country are included, [...].”¹⁰⁸ Det de argumenterer for, er at folket som de adresserer, er en samlet nation, hvad enten det er med den ene eller anden baggrund. Der er altså ikke tale om ultranationalisme, men en form for nationalisme der skal beskytte de nationale interesser. Problemet med populismen lige i dette spørgsmål er at populismen er flersidet, og dermed kan der være forskellige ideer om det folk der er nationen. Højrepopulismen ser mest folket som nationens indfødte folk(nativism), og er derfor afvisende eller tilbageholdne for at inkorporere folk udefra i nations kerne. Dette grænser i de ekstreme tilfælde op mod racisme, eller i hvert fald racediskrimination. Denne frygt som visse populistere har for det udefrakommende kan også forklare hvorfor mange af det højreorienterede populistiske bevægelser i Europa er mod EU. Denne modstand kommer Müller også ind på i *Hvad er populisme?* hvor han omtaler det som en Eurokrise, der skyldes populisternes ønske om at fratage EU noget af den magt som de mener at

---

¹⁰⁸ Mudde og Kaltwasser, *Populism*, side 11

de har tilranet sig siden EF blev skabt i 1972, og specielt siden Maastricht aftalen blev indgået.¹⁰⁹ Fascismens syn på nationalisme, i hvert fald i Europa, er til gengæld meget klar. Her er der en stærk national, grænsende til ultranational ideologi på området. Dette også at de fascistiske regimer i Europa i perioden 1919-1945 forsøgte at skabe homogene samfund, der skulle bygge på etnisk lighed mellem borgerne, hvilket i sagens natur betød at de gik ind for racemæssig diskrimination. Dette indebar som tidligere berørt at undertrykke, eller sågar eliminere nogle af de grupper fascisternes fandt racemæssige underlegne. Dette skulle så være med til at beskytte nationen mod de trusler der kommer udefra, og opretholde nationens suverænitet. På den sidste del er der en del lighed mellem fascismen og populismen, men som sagt ikke på hvordan dette skal opnås. Finchelstein bekræfter det sådan: ” [...] *fascism is a radically antagonistic form of revolutionary ultranationalism having a vitalist philosophy and authoritarian conceptions of leadership, war, violence and mass mobilization.*”¹¹⁰ Denne beskrivelse rammer meget godt fascismens syn på nationalismen ind som noget indgroet i hele konceptet. Fascisterne kontrast til populismens mere bløde tilgang til nationalismen er derfor tydelig. Nationalismen har for begge begreber desuden en form for rod i nativisembegrebet, der tidligere blev vendt i forbindelse med Hofstadter. Hans-Georg Betz beskriver hvordan populismen bruger begrebet i deres nationalisme forståelse, med følgende ” *Contemporary radical right-wing populism is generally associated with nativism, usually defined as an intense hostility to anything deemed alien and threatening to national cohesion.*”¹¹¹ Betz drager her paralleller mellem populismen og nativisme som oftest bliver brugt i forbindelse med tidligere amerikansk populismen, men som er for alvor ved at finde indpas i moderne populisme også. Det gælder specielt når det er højrefløjspopulismen der omtales, hvilket igen for det meste betyder europæisk populisme, med partier som Front national, Fidesz, Dansk folkeparti med flere. Der ses blandt andet hos Mudde og Kaltwasser der beskrev denne form for populisme som ” [...] *nativist populist radical right, [...]*”¹¹² Det bliver altså beskrevet her af de forskellige forskere hvordan populismen ofte regner folket for det indfødte folk, et ret homogent folk, som populisternes gerne ser, bibeholdt i en eller anden form. Dette står ikke så meget i kontrast til fascismen der også ønsker

---

¹⁰⁹ Müller, *Hvad er*, side 115-123

¹¹⁰ Finchelstein, *From Fascism*, side 54

¹¹¹ Hans-George Betz, *Nativism Across Time and Space i Populist Mobilization Across Time and Space, Volume 23, Issue 4*, 2017, via <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/spsr.12260>

¹¹² Mudde & Kaltwasser, *Populism*, side 35

et meget homogent folk. *”Love of one’s neighbor does not exclude necessary educational severity; still less does it exclude differentiation and rank. Fascism will have nothing to do with universal embraces [...].”*¹¹³ Dette uddrag fra Mussolinis doktrin, viser meget tydeligt hvordan fascismen i Italien så på nationalisme og suverænitet. Han gør det klart at måske der er plads til andre den italienerne i fascismens Italien, men de skal indordne sig og forvente at italienere kommer først. Denne form for nativisme er dog noget hårdere end hos populismen. Sammentid ser fascismen mere individet som en undersåt der skal følge sin leder. Det kan forklares med den meget hierarkiske opbygning af fascismens magtapparat. På det punkt ser populismen mere individet som en vigtig del af deres fællesskab, af de eneste sande borgere.¹¹⁴

Opsummerende på ovenstående kan det udledes at, den store forskel på populismen og fascismen findes i hvor høj grad af nationalisme der er i de forskellige samfund. Ligeledes er der forskel på hvordan individet opfattes.

De økonomiske faktorer

Afsnittet behandler de økonomiske forskelle og ligheder der er mellem en fascist og et populistisk syn på sagen.

Når det kommer til de økonomiske faktorer, og de forskelle og ligheder der er mellem fascismen og populismen bliver billedet igen lidt mudret. Man kan argumentere for at ud over indvandringen som er blevet behandlet, så spiller den større og større økonomiske ulighed i moderne samfund ind på populismen popularitet. Det samme gør sig gældende med den globalisering der har været fremherskende i en lang årrække. Dette påpeger Anna Libak f.eks. i hendes bog ”Forstå populismen”.¹¹⁵ Heri argumenter hun for at netop globaliseringen har gjort at folket har ønsket forandring, og at populisternes bare har udnyttet den mulighed, der er opstået. Hun skriver blandt andet: *” Ønsket om forandring er opstået som resultat af en ny verdensorden, hvor Vesten har mistet sin dominerende stilling. Den ideologi – jeg kalder den globalismen – som har domineret den*

---

¹¹³ Mussolini, *The doctrine*, side 5

¹¹⁴ Rosanvallon, *Populismens*, side 31-38

¹¹⁵ Anna Libak, *Forstå populismen*, 2018, Gyldendal

*vestlige verden siden den kolde krigs ophør, står for fald (...)*¹¹⁶ Hun argumentere desuden for at folk i vesten frygter, at den uorden og kaos der har hersket i andre verdensdele, kan ende med at blive et vestligt problem. Derudover frygter befolkningerne den demografiske udvikling der kan følge med globaliseringen, og at de derfor står uden arbejde og indkomst. Denne frygt har populisternes forstået at lukrere på, og bruger ofte folks frygt til at få dem med på deres side. Udefrakommende kræfter er en risiko samfundet oplever når det er et åbent liberalt økonomisk system. Folk kan komme og gøre krav på nogle af de muligheder som vesten har, og det gør folk udtrykke, og styrker populismen. Fascismen derimod, valgte en anden tilgang til hvordan økonomien og samfundet skulle organisere. De valgte som sagt et stærkt hierarkisk og udemokratisk system, hvor økonomien blev styret gennem statslig kontrol. Denne korporativistiske model indebar at alle sammenarbejder for staten, dette galt både arbejdsgiverne og arbejderne, men til en vis grad også staten. En model som tilsidesatte det enkelte individ for flertallets gode, og måske mest for det fascistiske partis gode.¹¹⁷ Som Phillip Morgan skrev i artiklen ”*Corporatism an the economic order*”: “*The Economy was not an end in itself, as with capitalism, to gratify consumers’ material needs and desires, but a means to strengthen the military capacity of the country, [...]*”¹¹⁸ Det der kan udledes heraf er at selvom økonomien havde fokus for fascisternes, ellers ville det hele ikke hænge sammen, var det ikke hovedfokus området. Men den resurse som penge trods alt kunne hjælpe regimet til at opnår de mål der var, hvad enten det var ideologisk eller ekspansivt.

Opsummerende kan det tolkes at fokuspunktet, når det kommer til økonomi, er forskelligt fra fascismen og populismen. Deres tilgange til økonomi og målet med det opnåede er ligeledes forskelligartet.

---

¹¹⁶ Libak, Forstå populismen, side 8-9

¹¹⁷ Philip Morgan, Corporatism and the economic order i The Oxford Handbook of Fascism, (R.J.B. Bosworth, red.), 2009, Oxford University Press, side 151-160

¹¹⁸ Morgan, Corporatism, Side 152-153

Udviklingen

Dette afsnit omhandler den udvikling der er sket for fascismen og populismen gennem historien.

Hvis man vender blikket imod Enzo Traverso i spørgsmålet om udviklingen, vil man komme frem til at populismen er blevet et globalt fænomen der strækker sig fra Sydamerika til Donald Trump i USA og Europa, hvor Italien og Frankrig har været foregangslande.¹¹⁹ Dette har ført til vækst i tilslutning for højrefløjspopulisterne i de senere år. Noget har en vis lighed med hvad der skete i mellemkrigsårenes Europa, hvor det var fascismen der havde fremskridt i Europa.

Sammenligningen giver god mening hvis man kigger på hvordan Traverso vinkler sit argument, fordi han postulerer, præcis som Finchelstein, at populismen er født ud af fascismen. Man kan sige der sker en eller anden form for symbiose mellem utilfredshed med det politiske billede efter anden verdenskrig og fascismen, der derefter smelter sammen til det vi kender som populismen i dag.

Både fascisterne og populisterne bruger og brugte de strømninger der var i samfundet til deres bedste. Desuden mener han at fascismen har udviklet sig til nye enheder, som f.eks. postfascisme og neofascisme, hvilket er to helt forskellige koncepter. Tilhængere af neofascisme forsøger i sin grundtanke at genskabe den gamle fascisme, eller den klassiske fascisme, og inkorporer den ind i et moderne samfundet. De ønsker at genskabe de samfund som Mussolini og Hitler stod bag. Denne gruppe er ofte, for ikke at sige altid placeret langt ude på den politiske højrefløj. Neofascister eller nyfascister har ikke specielt store tilhængerskare fordi de anvender de yderliggående midler som en klassisk fascist eller et fascistisk parti brugte, hvilket ikke passer ind i en verden anno 2023.

Alligevel bliver enkelte politikere i dag koblet sammen med fascismen. For eksempel, når folk forsøger at koble Donald Trump sammen med fascisme eller neofascisme, viser det sig at det er at strække virkeligheden. Selvom argumentet er at han i en eller anden grad forsøgte at sætte demokratiet ud af spil, i forbindelse med stormen på Kongressen. Men det var ikke taler og udsagn fra Trump, der direkte opfordrer folk til at udøve vold eller gribe til våben, i hvert fald ikke på samme måde som fascisterne gjorde i mellemkrigsårene. Postfascisme er et andet begreb, der bruges når man undersøger udvikling som fascismen har gennemgået, og gennemgår, frem til hvad det er nået til i dag. Det er en form for en transformeret fascisme, der har udgangspunkt i den klassiske fascisme. Traverso kobler postfascismen og populismen sammen, når han skriver ”*Mange*

---

¹¹⁹ Traverso, *Fra fascisme til postfascisme i Fascisme*, Mikkelbolt og Jakob Jakobsen (red.), 2020, Nebula, side 29

*bevægelser, der hører til denne konstellation, påråber sig ikke længere denne oprindelse og skelner tydeligt mellem sig selv og neofascismen.*¹²⁰ og han fortsætter *”De har transformeret sig selv, og vi bevæger os i en retning, hvor endemålet stadig er uforudsigeligt.”*¹²¹ Denne frakobling af både den klassiske fascisme og neofascismen, sammenholdt med at postfascismen bevæger sig mod noget uforudsigeligt, går godt i spænd med hvordan andre forskere definere populismen, som noget hvis endelige mål ikke er let at blive klar på. Populismen har helt sikkert også udviklet sig, og står måske snart ved en skillevej, for kan populismen overleve i sin nuværende form. En af de ting den kan transformere sig til er illiberalisme, et begreb der har været aktuelt et par år i USA, men som også er ved at finde vej til Europa. Illiberalisme er et begreb eller betegnelse der forsøger at repræsentere en anden tilgang mod den liberalisme der findes i dag, som et modspil eller et tilbageslag mod liberalismen. Dette er på alle områder, både økonomisk og kulturelt, men også politisk. En betegnelse der finder opbagning i de principper demokratiet, bygger på, og kommer med løsninger der er til fordel for flertallet og den nation de adresserer. Derudover sætter den nogle af de traditionelle hierarkier først. Nogle af dem der fokuserer på dette ret nye begreb er Steven Levitsky og Daniel Ziblatt. i bogen *”How Democracies Die”*, hvor de udpensler hvordan, som bogens titel antyder, demokratiet er ved at nå sit endelige.¹²² De argumenter for at populismen er ved at ende som en illiberal enhed, hvor autokratiet vinder, og dermed fjerner det demokrati vi kender. De to forfattere er amerikanere, og derfor er det narrativ de skriver ind i selvfølgelig præget af hvordan amerikansk politik forløber. Et politisk billede der er meget mere polariseret og råt, end de vi f.eks. kender i Danmark. Men det er stadig interessant at tage deres perspektiv med, fordi det giver udviklingen af populismen et nyt udfald. Populismen, bliver ikke bare udemokratisk, som Müller og andre siger, det ender med at blive demokratiets endelige. De opstiller fire tydelige indikatorer for hvordan et autoritært system opstår.

1. *”Rejection of (or weak commitment to) democratic Do they seek to use (or endorse the use of) extraconstitutional means to change the rules of the game.*
2. *Denial of the legitimacy of political opponents.*

---

¹²⁰ Traverso, *Fra fascisme*, side 33

¹²¹ Traverso, *Fra fascisme*, side 33

¹²² Levitsky og Ziblatt. *How Democracies*.

3. *Toleration or encouragement of violence.*

4. *Readiness to curtail civil liberties of opponents, including media.*¹²³

Det de gør med disse fire parametre, er at tydeliggøre hvordan demokratiet bliver sat under pres. Alle disse fire parametre indeholder forskellige underemner, der er medvirkende til at forklare hvordan autokratiet er på vej, eller ikke på vej. Første punkt indeholder et underafsnit der omhandler muligheden for at bruge midler som voldelige oprør, eller sågar militærkup for at ændre en regering. Her læner deres tilgang om populismen (illiberalismen) sig op af hvad fascisterne gjorde i mellemkrigstiden. Anden punkt adresserer hvordan den politiske modstander muligvis er i konflikt med loven, hvilket gør dem uegnet til at lede en regering, for ikke at sige, overhovedet være en del af det politiske billede. Det tredje punkt indeholder blandt andet noget, der ellers kun er kendt fra fascismen, nemlig en accept af vold begået mod modstander, eller i hvert fald han man ikke taget afstand fra det. Sidste punkt har som et af sine fokuspunkter om den omtalte populist eller populistparti har, truet andre med at tage en form for juridisk middel i brug mod andre partier eller kritikere derfra. Desuden inddrages også medierne som nogen der er blevet truet med retssager eller lignede fra populistten. Lægger man alle parametrene sammen og tager den værste tænkelige udfald, bliver resultatet i bund og grund at populistten som er Levitsky og Ziblatt beskriver er en fascist, i den klassiske forstand. Som sagt er Danmark og det meste af Europa ikke helt nået dertil endnu, men der er indikatorer på det kan ske. Her er Ungarn og Fides et meget tydeligt eksempel, hvor demokratiet har meget trange kår. Men også i forfatterens hjemland er der visse advarselstegn. Her er Donald Trump eksemplet det understøtter deres teori, og specielt hans agerende efter valget i 2020. Noget som er Levitsky og Ziblatt adressere på følgende måde:

“American politicians now treat their rivals as enemies, intimidate the free press, and threaten to reject the results of elections. They try to weaken the institutional buffers of our democracy, including the courts, intelligence services, and ethics offices...we tend to think of democracies dying at the hands of men with guns. Democracies still die, but by different means. Since the end of the Cold War, most democratic breakdowns have been caused not by generals and soldiers but by elected governments themselves. Many government efforts to subvert democracy are “legal,” in the

---

¹²³ Levitsky og Ziblatt, *How Democracies*, side 24-25

*sense that they are approved by the legislature or accepted by the courts...Democracy's assassins use the very institutions of democracy—gradually, subtly, and even legally—to kill it.*¹²⁴

Det er tydeligt at de her mener Trump og hans ageren ved valget. Dette ses i første sætning der eksplicit fortæller hvordan amerikanske politikere har forholdt sig til emner som valgresultat og pressen. Desuden kommer de ind på at demokratiet ikke længere er i fare i form af traditionelle metoder, såsom væbnet konflikt, men mere indefra, i det politiske billede. Igen skal der tydeliggøres at de snakker om amerikansk politik, og de gør det på et tidspunkt inden stormen på kongressen, hvilket er med til at fremhæve deres bekymring om demokratiets fremtid. Det de mener er at demokratiet bliver ”aflivet”, deres ord, indefra. Denne dystre forudsigelse har som tidlige nævnt en del, om ikke alt til fælles med hvordan fascismen agerede. Betyder det så at fascismen er tilbage, eller kommer tilbage. Det spørgsmål er meget svært at svare på, for hvis populismen er født ud af fascismen, hvorfor skulle fascismen så ikke igen komme ud af populismen. Det er ikke symbiose, men tættere på parasitisme, men som en slags genfødsel. I europæisk kontekst bliver Ungran ofte nævnt som et politisk system der er gået fra liberalt demokrati til illiberalt, men dette er mest fordi de er første demokrati til at gå denne vej inden for EU. Peter Wilkin stiller i artiklen *“The Rise of ‘Illiberal’ Democracy: The Orbánization of Hungarian Political Culture”* undrende spørgsmålet: *“After nearly 30 years of democracy, why has the democratic transition led to an authoritarian and increasingly ethno-nationalist government and the rapid emergence of a successful far right social movement/political party, Jobbik?”*¹²⁵ Han stiller lidt det same som Levitsky og Ziblatt gør, nemlig det at hvorfor sker det her nu, efter så mange år med demokratiske tilstande, både i Europa og Nordamerika. Det kan være at den polarisering i både befolkningerne og de politiske billeder som populismen har været med til at skubbe fremad, har muliggjort denne kurs imod noget der ligner autokratier og fascismen i nye klæder. Wilkin vender også problematikken på hovedet, fordi han mener i hvert fald hvad angår ”nyere” demokratier som de tidligere østbloklande burde spørgsmålet nærmere være: *“Why would one expect a stable liberal political culture to develop in Hungary after 40 years of authoritarian communism and the impact of its subsequent full integration into the*

---

¹²⁴ Levitsky og Ziblatt, *How Democracies*, side 2

¹²⁵ Peter Wilkin, *The Rise of ‘Illiberal’ Democracy: The Orbánization of Hungarian Political Culture* i **Journal of World - Systems Research; Pittsburgh** Vol. 24, Iss. 1, 2018, side 1-2 via <https://www.proquest.com/docview/2138980820?pq-origsite=primo>

modern world-system?”¹²⁶ Dette kan muligvis forklare Ungarns situation, eller den som Polen er på vej ud i, men næppe forklarer at truslen i mange lande i Vesteuropa er overhængende. Ingen nationer der er endnu endt i udemokratisk ledet regeringer, ej heller er det sket i USA, men risikoen er der ifølge Levitsky og Ziblatt.

Opsummerende kan det siges at fascismen har forandret sig, og fundet indpas i en eller anden form, neofascismen og postfascismen i det moderne samfund, i lighed med populismen der indtil videre også har kunne transformere sig til de givne behov i de samfund de er en del af, men har nogle steder tendens til at udvikle sig stærkt udemokratisk.

Reaktion på modernismens udfordringer:

Ifølge Zygmunt Baumann så er moderniteten noget der bryder med nogle af de normer og hierarkier der har været traditionelle i samfundet. Noget han beskrev i ”*Liquid Modernity*”, hvor der blandt andet står ”[...] *the present-day situation emerged out of the radical melting of the fetters and manacles rightly or wrongly suspected of limiting the individual freedom to choose and act.*”¹²⁷ I citatet her fokuserer Baumann på de individuelle rettigheder der har udviklet sig, og bliver en medvirkende faktor i både fascismens og populismens udvikling. Selv om Roger Griffin i ”*Modernism and Fascism*” skrev om fascismen og modernisme, eller modernitet : ”*These two concepts are still widely assumed to be antithetical and oxymoronic when combined, [...]*”¹²⁸ så kommer de to begreber alligevel til at spille sammen, fordi fascismen bliver modernitet, på den måde det bliver en ny begyndelse.¹²⁹ Dermed kan Baumanns ide om nedbrydning af normer og

---

¹²⁶ Wilkin, *The rise*, side 1-2

¹²⁷ Baumann, *Liquid*, side 5

¹²⁸ Roger Griffin, *Modernism and Fascism*, 2007, Palgrave Macmillan, side 1

¹²⁹ Griffin, *Modernism*, side 1-3

heiraki i forbindelse anvendes sammen med fascismen. Det ses tydeligst, i og med det netop er nedbrydningen af de traditionelle hierarkisk opbyggede systemer der prægede Italien, fra nationens dannelse i 1870 frem til første verdenskrigs afslutning, som fascisterne genstartede. Mussolini ønskede at nedbryde eller afvise de værdier som eliten i samfundet havde stået for, og indføre noget nyt, sammentid med at han svælgede i fortidens storhed. Alligevel skulle Italien ud at den struktur som de hang fast i og havde begrænset Italiens muligheder for at udvikle sig, både internt men også eksternt. Disse nye tanker fik også den indflydelse at den var med til at påvirke individet, og skubbe til en individualisering, hvor er det enkelte individ kunne være mere reflekterende over det samfund de var en del af, og de udfordringer de stod overfor. Samtidig med denne individualisering opstod også den negative side, at individet fik mindre personlig sikkerhed, og følte sig mere isoleret fra resten af samfundet. De var ikke længere en del af det fællesskab som tidligere har været normen for samfundet. Dette betød at når der kommer til ideologier eller idéer, som for eksempel fascismen, var folk mere modtagelige over for de værdier som de medbragte. Dermed kan dette være en forklarings grund til hvorfor så mange støttede op omkring individer som Mussolini og Hitler, på trods af at disse ønskede den totale magt. Individet kunne igen komme til at føle sig som en del af et fællesskab, med nogle de værdier med og det gav dem desuden en øget følelse af sikkerhed.

En anden tilgang til modernitet findes hos Anthony Giddens i bogen *The Consequences of Modernity*, hvor han definerer modernitet på følgende måde: “*Modernity is a historical period characterized by profound social, cultural, economic, and technological changes, often involving a departure from traditional values and structures. It signifies a shift towards contemporary and progressive ways of life.*”¹³⁰ Giddens angiver moderniteten som en medvirkende faktor til hvordan samfundet forandrer sig, og hvordan traditionerne forsvinder, heriblandt de værdier og strukturer der var opbygget, og dermed har samfundet gennemgået en transformation. Han teoretiserer, som Baumann, med tanken om at borgerne i et moderne samfund er mere reflekterende over deres rolle. Desuden argumenterer han for at ikke to samfund er ens, eftersom den struktur der findes, er opbygget forskelligt. Det kan så være medvirkende årsag til at folk får en større valgfrihed, og lysten og ideerne til at ændre det samfund der er omkring dem. Det det går godt i tråd med den måde populist arbejder og tænker på. Populismen ser jo netop det stagnerede samfund som noget

---

¹³⁰ Anthony Giddens, *The Consequences of Modernity*, 1990, Polity Press, side

der skal ændres på, det er så Det er de forsøger med en anden tilgang til demokratiet, og de normer der allerede er i samfundet. Denne øget individualisering der også gik igen hos Baumann, for som tidligere nævnt, får de større muligheder folket har for at definere og ændre det liv og den identitet, både politisk og menneskeligt, de har. Præcis Det er det er hvad populisternes anvender når de skal adresser folket, de italesætter de problematikker som folket ønsker at ændre på. Det kan være interne problemer, som for eksempel med den siddende regering, eller med udefrakommende problemer, f.eks. indvandringen fra den tredje verden. To andre ting som Giddens nævner, men som Baumann undlod, er spørgsmålet om globalisering. Og desuden at samfundet er skruet sådan sammen at der er brug for flere specialiserede personer, for flere eksperter, hvilket kan føre til at visse dele af folket føler sig forbigået, eller mindreværdig. Globaliseringen kan jo som Libak siger er en af de store årsager til at vesten mister magt og betydning i verden. Noget hun lagde vægt på som en væsentlig årsag til populismens fremskridt. Sidst men ikke mindst, kommer Giddens og så ind på det med usikkerhed. Denne usikkerhed som også Baumann var inden på, medfører ofte at populisternes kan italesætte den problemstilling der gør en befolkning usikker, og dermed vinde indpas og stemmer. Når det kommer til fascismen og modernitets indflydelse ser det lidt anderledes ud, her er det ikke individet der som udgangspunkt ændre sig, det er mere den teknologiske udvikling. Fascisterne i Europa i hvert fald omfavnede de forandringer den nye teknologi igangsatte, eftersom det betød de kunne bruge disse nye teknologier til at beholde og sågar øge deres magt. Her var propaganda i de nye massemedier en godt middel. Både Hitler og Mussolini brugte radio og tv til at viderebringe deres budskaber "hurtigt" og klart. Desuden var den teknologiske udvikling indenfor militært isenkram der blev brugt af de fascistiske regimer.

Symbiose, parasitisme eller?

Følgende afsnit vil diskutere de fund der er gjort i analysedelen, og derved komme frem til en konklusion.

Som gennemgået i analysen findes der en lang række ligheder mellem fascisme og populismen, nogle af lighederne er meget tydelige, andre en smule mere fordækte og subtile. Ligeledes står det til med forskellene mellem de to begreber, nogen af dem er massive og allestedsnærværende, såsom brugen af vold og den udemokratiske tilgang til samfundet som fascismen praktiserede efter de kom til magten. Men hvad betyder disse forskelle og ligheder egentligt for hvordan begreberne bliver opfattet af den brede almenhed? Spørgsmålet kunne jo være om fascismen er en parasit, der på en eller anden måde, har inficeret populismen, og dermed viderebringer de fascistiske tanker. Eller ender de to begreber med at smelte det sammen som en symbiose, hvor visse ideologiske tanker bliver efterladt, eller er det noget helt andet, som f.eks. at det er to helt separate enheder, der er opstået uden sammenhæng, er noget af det som bliver diskuteret i dette afsnit.

De ligheder og forskelle der er i oprindelsen af de to begreber, kan være med til at give en del af svaret. Først og fremmest kan man sige at fascismen startede på bagkant af en katastrofal krig, med alle de effekter og påvirkninger dette havde på de samfund der var involverede. Derimod startede populismen på grund af en utilfredshed med samfundsstrukturen, derudover var der ikke lige noget politisk parti eller retning at ty til for at italesætte denne utilfredshed, og derfor kunne populister og populismen i både Sydamerika og Europa vinde indpas. Her taler tingens gang for en slags symbiose, fordi populisme præcis som fascismen bliver modsvaret til der tidligere normale. Hvad der taler imod en symbiose, er at politikere over hele verden forsøgte at tage afstand fra fascismen, og de dogmer den havde. Hvis der er noget der taler for at populismen alligevel allerede tidligt var en slags videreføring af fascismen, som Finchelstein og Traverso blandt andre argumenterede for, så var det fordi de fascistiske tanker allerede var indgroet i mindsettet hos de første til at bruge populismen som udgangspunkt. Dette betyder så også, at på den ene side bliver retorikken holdt i samme spor, hos både populisterne og fascisterne. Mens det på den anden side kan argumenteres for at retorikken bliver skruet ned hos populisterne i forhold til under fascismen storhedstid. Dermed kan man sige at på den ene side er en del af fascismen og populismen historie i deres oprindelse, både en symbiose og parasitisme.

Nogle af grundelementerne i retorikken er de samme, heriblandt andet forsøget på at mobilisere masserne, det at tale eliten ned, forsøget på at tale nationalt sammenhæng op, og endeligt det at beskytte nationen som enhed. Denne sammensmeltning af elementer giver medhold til ideen

om en symbiose mellem begreberne. Omvendt kan man, hvis man ser kritisk på det, sige at fascismens metoder har suget sig fast i fremtidens politikere som en parasit, og der er årsagen til de mange sammenhæng mange sammenhæng. Det der taler mod denne udlægning, er at en parasit normalt vil overtage, eller forsøge at overtage hele sit bytte, hvilket ikke lykkes her. Populismen er meget mildere i sine udtryk, f.eks. når det gælder om at mobilisere masserne. Her mener populisterne det i en demokratisk optik, der skal styrke partiets demokratiske mandat. Hvorimod fascisternes ville mobilisere masserne til kamp og oprør, mod det bestående magtapparat. Et andet punkt der viser at fascismen og populismen, på trods af ligheder, er meget forskellige er beskyttelsen af nation som enhed. Her kommer det hverken til at være symbiose eller paratiisme, men det kommer til at være to helt forskellige begreber. Populismen har ikke videreført fascismens voldsregime, men har holdt det demokratisk. Dermed bliver diskussionen om hvordan retorikken kan ses i forhold til symbiose og parasitisme svær at afgøre.

Når det kommer til lederskab i de to begreber, kommer diskussionen til at udmønte sig i om hvorvidt populismen overhovedet kan overleve, eller om den forsvinder sammen med den nuværende ledelse, præcis som den klassiske fascisme gjorde. På den ene side argumentere de fleste forskere, heriblandt Müller, Rosanvallon, Mudde og Kaltwasser med flere for, at det kræver en stærk og karismatisk frontperson for at populismen kan trives. På den anden side har populismen vidst sig utroligt omstillingsparat. En af de ting der taler for at populismen overlever, er forskelligheden af de populistiske partier, og det at der hele tiden dukker nye op. Det der så taler imod, er at når de vigtige personer i de nuværende populistiske partier forsvinder, forsvinder partiets popularitet med dem. Et udmærket dansk eksempel på dette er Dansk Folkeparti, der i en meget lang årrække udadtil var personificeret af Pia Kjærsgaard. Da hun forsvandt, dalede tilslutningen til partiet drastisk. Derefter kom partiet Ny Borgerlige ind på det politiske landkort, som en pendant til DF, med Pernille Vermund som deres absolutte frontperson, hvilket taler for at populismen nok skal overleve, bare i nye klæder. På mere international plan er Italien eksemplet med Lega Nord med Gianna Gancia som formand, der blev til LEGA med Matteo Salvini i Spidsen. Her overlever det populistiske parti også fordi det var og er omstillingsparat. Når det kommer til fascismen, har den vist sig at den overlever på en anden måde, dvs. gennem total transformation. Den klassiske fascisme, som i specialet her behandlet, transformerer sig langsomt. Det starter som en variant af populismen, der anvender demokratiet for at vinde magt. Derefter transformere den sig

til den fascisme man blandt andet så i Italien og Tyskland, hvorefter den langt senere transformere sig til neofascismen. Endeligt til sidst ender den som en blanding af neofascismen og postfascismen, som Traverso beskriver. Dermed viser den del af diskussionen at fascismen viser sig som en ideologi/tanke der er i stand til både at være en parasit der invaderer populismen (Neofascisme), men også en form for symbiose der smelter sammen med populismen (postfascismen/Illiberalismen). Derudover ender den med at være sin egen ideologi, på grund af magtmisbrugselementet.

Når det kommer til den demokratiske tilgang, bliver det lidt lettere at diskutere forskellene mellem fascismen og populismen. På den ene side er fascismen helt klart udemokratisk og på den anden side er populismen i sin grundtanke demokratisk. Det er dog ikke helt så firkantet. Dette skyldes at fascismen uden tvivl bliver udemokratisk i sin udformning, hvilket ses hos både Hitler, Mussolini, Franco og en række Sydamerikanske diktatorer. Derimod forsøger populismen at virke demokratisk, men ender af og til i sin udformning med at blive udemokratisk, ifølge Müller. Dette skyldes at man hævder at repræsentere hele folket, hvor man i virkeligheden kun repræsenterer den del af folket der er det sande folk, med andre ord dem der støtter op om populismen. Herimod proklamerer fascismen at de repræsenterer hele folket, uden forbehold. Dermed er der stor forskel på de to måder at anskue dette punkt. Et andet og meget vigtigere punkt er hvordan magten ska forvaltes. Her mente fascismen, hvilket kan ses hos Mussolini, men også hos alle forskerne, at magten var absolut, og demokratiet, hvis det skulle forestille af eksistere, noget som fascister sætter grænserne for. Ingen snak om repræsentativt demokrati, men autokratisk stat, hvor demokratiet var fascismens demokrati. Helt modsatrettet er det med populismen, der lever af det demokratiske system. Desuden mener de fleste populistiske partier, heriblandt en langt række europæiske, at folket kan have en langt mere aktiv rolle i demokratiet. Flere folkeafstemninger, og dermed mere demokrati, og kan de ikke få det, så skal magtens legitimitet som udgangspunkt afprøves med jævne mellemrum. Alt dette noget fascismen ser som utopi, som skrevet i Mussolinis Doktrin. Her kan man helt klart konkludere at det hverken bliver tale om en symbiose eller en parasitisme mellem fascismen og populismen, men derimod to forskelligartede begreber der er uafhængige af hinanden.

Hvad angår en diskussion mellem fascismen og populisme når det gælder nationalismen og folkets identitet, bliver uenigheden udmøntet i hvordan de to begreber ser

anderledes på dem. Ligheden er på den ene side at begge ønsker at bevare nation som en enhed, hvor modsætningen er at fascismen vil gøre det for enhver pris, vold og krig inklusiv, så vil populisternes gøre det gennem demokratiske midler, i hvert fald så længe de er i opposition. Noget populisternes oftest er i det moderne samfund, hvorimod de kendte fascistiske regimer kun startede i opposition. Hvorefter de som magthavere endte som det man forstår som rigtigt fascisme. Man kan diskutere, om ikke det at være i opposition som populismen, og det at sidde ved magten ikke i virkeligheden er det springende punkt. Nogle enkelte populistiske partier der har fået magten, er som Müller argumentere, de facto endt som en slags udemokratisk parti med fascistiske ligheder. Her kan der fremhæves flere eksempler, blandt andet hvordan peronismen og venstrefløjspopulismen i Argentina, endte med at blive til fascismen i Argentina. Hvordan Orban og Fidez startede som et populistisk protestparti, som Rosanvallon argumentere for, til derefter at tage magten. Herefter indførte de langt de fleste fascistiske dogmer, såsom forbud mod fri presse og politisk modstand, desuden lukkede de ydrer deres grænser og endeligt bruger de vold og militær til at fremme deres dagsorden, og ende som et illiberal politisk parti. Heller ikke på spørgsmålet om identitet kan man diskutere andet end forskellene mellem fascismen og populismen. Fascismen undertrykte det enkelte individ for statens bedste, hvorimod det hos populismen handler om at repræsentere folket, og dermed individet mest muligt. Individets ønsker bliver det som populisternes stræber på at opfylde. Dette betyder at forskellene og lighederne mellem fascismen og populismen, hvad angår nationalisme og identitet, peger i retningen af to forskellige enheder, der dog deler enkelte træk.

Når man skal argumentere for hvordan udviklingen har påvirket fascismen og populismen, trænger konceptet forandring sig på. Betyder det så de har udviklet og forandret sig sideløbende, Nej, ikke helt, for godt har begge begreber gennemgået forandringer, med på den ene side fascismens forandring fra klassisk fascismen i mellemkrigstidens Europa, til neofascismen i det moderne Europa. På den anden side har populismen forandret sig på en mere forskelligartet måde. De har omfavnet forskellige politiske retninger, og ideologier, hvilket gør dem endnu sværere at definere ensydigt. Man kan sige at fascismen bliver en slags parasit der hægter sig fast i et meget lidt omskifteligt politisk budskab, hvorimod populismen er en symbiose der forvandler sig efter de forhold der findes. Man kan derfor diskutere hvem der har forandret sig mest. Svaret bliver meget sandsynligt populismen, fordi den har forandret sig fra at være modsvar til fascismen, til at blive en

pendant til den, bare i en "light" form, til måske at ende som illiberal demokrati, hvorimod fascismen "bare" ændre sig til andre former for fascisme. Enzo Traverso kaldte populismens forvandling for postfascismen. Fascismens udvikling var på en eller måde bestemt af landegrænser, mere end af tilgang. Fascismen i Mussolinis Italien, så anderledes ud end den fascisme der i Hitlers Tyskland forandrede sig til nazisme. Desuden var den fascisme Franco praktiserede i Spanien også meget anderledes, om end stadig blodig. Endelig var den fascisme der foregik i Portugal under Charvez mindre blodig, men bevarede alligevel en række ligheder med den klassiske fascisme. På den anden side var udviklingen af populismen, mere politisk orienteret, fordi populismen har udviklet to separate "ben", et venstreorienteret ben, der er mest udpræget i Sydamerika, men som også har fundet indpas i Europa. Derudover er der det højreorienterede ben som er det der primært har været behandlet her i specielt, men også det har nogle forandringer/udviklinger indbygget. Højreorienteret populisme i Danmark, med f.eks. Danmarksdemokraterne, Dansk Folkeparti og Ny Borgerlige, har masser af ligheder med de højreorienterede partier i f.eks. Frankrig og Italien, med Front National og LEGA. Men de har meget mindre tilfælles med f.eks. Fidez i Ungarn og Solidaritet: Lov og retfærdighedspartiet (PIS) i Polen. Disse to partier har udviklet sig i en udemokratisk retning, men bliver stadig omtalt som populistiske ifølge Pierre Rosanvallon. Men de burde måske nærmere ses som illiberale demokratier som Levitsky og Ziblatt samt Wilkin argumentere for. Dermed kan man afsluttende sige, når emnet er udviklingen, at meget tyder på at fascismen og populismen er sammenblandet på en lidt speciel måde, hvor der både er symbiose træk, men og træk fra parasitismen.

Det sidste emne der skal diskuteres, er forholdet til moderniteten. Her er der både forskelle og ligheder der er meget interessante at diskutere. Fascismen inddrog modernitet ud fra et pragmatisk synspunkt, hvilket populisme faktisk også gør, men forskellen ligger i hvordan de gjorde det. På den ene side var det de teknologiske fremskridt fascismen så som betydende, hvorimod det var globaliseringen der fik betydning for populismen. På den anden side mener nogle forskere at modernitet og fascisme er en oxmoron, hvorimod af modernitet og populismen hænger sammen. Først og fremmest ligger forskellen i hvordan de bruger moderniteten. Populisterne ser globaliseringen som et problem i større eller mindre grad, men omvendt bruger de den alligevel til

at fremme deres budskab om truslen udefra. Samme tid bruger de teknologiske udviklinger til at fremme deres sag, blandt andet via sociale medier. I sidste ende bliver moderniteten også det der frembringer populismen, på grund af den øget bevidsthed individet for om sig selv, og derfor har brug for noget andet at ty til end det der var normen. Dette er noget populisternes bruger aktivt, når de f.eks. bruger dem mod retorik og nationalisme. Populisme omfavner derfor moderniteten. På en måde kan man et stykke hen ad vejen sige det samme og fascismen, de bruger også de teknologiske fremskridt til at styrke deres sag, både via den presse de har til rådighed, men og militært. Men den helt store forskel er at det ikke er moderniteten der har skabt fascismen, som det et stykke hen ad vejen var med populismen. Fascismen er skabt for at blive noget nyt, i modsvar til det gamle, hvorimod populismen bliver skabt af de forandringer moderniteten medbringer.

Konklusion

Når der skal konkluderes på problemformuleringen der lød: **Hvilken forskelle og ligheder er der mellem fascisme- og populismebegreberne, når fascismens omdrejningspunkt er Europa i perioden 1919-1945, og populismens tidsperiode er 1945-2023, og hvordan kommer de til udtryk?** Og underspørgsmålet: **Er fascismen og populismen en symbiose, parasitisme eller måske noget helt tredje?** Det var tydeligt at forskellene og lighederne mellem populismen og fascismen er mange og meget forskelligartede. Nogle ligheder er slående, mens andre er mere subtile. Visse forskelle er uomtvistelige og afgrundsdybe, men andre en meget mindre, og ikke så betydelige. Blandt de forskelle der er størst, er tilgang til demokrati, styreform og frihedsgrad til folket. Desuden er der stor forskel i hvordan de to begreber har udviklet sig og deres tilgang til moderniteten. Vigtige ligheder inkluderer emner som retorik, stærk front person, os mod dem tanker og utilfredshed med eliten, enten som styrede elite, eller økonomisk elite. Hvad angår delen om hvordan disse forskelle og ligheder kommer til udtryk, ses det mindre forvirrende. Fascismen er en stærk ideologi der er rodfæstet i nogle helt klare dogmer om hvordan en stat skal se ud, og hvordan den skal styres. Herunder en autokratisk og udemokratisk tilgang, desuden bruger fascismen vold som virkemiddel. Hvilket står i klar modsætning til den svage ideologi som populismen er, og den

forskelligartede tilgang de forskellige grene af populismen har til hvordan demokratiet, og staten skal styres. Populismen bruger demokratiet til at udvikle sig, mens det på samme tid forsøger at forandre den måde det liberale demokrati fungerer på. Hvilket i sidste ende muligvis ebber ud i illiberalt demokrati, Til underspørgsmålet bliver konklusionen ret klart at populismen og fascismen ikke er symbioser eller for den sags skyld en parasitisme. Derimod er de to forskellige enheder og begreber, med en række ligheder, men med de afgrundsdybe forskelle i opfattelsen af demokrati og statens styring, at de bliver noget helt tredje.

Trumpisme (perspektiverende)

Der står en bog på min bogreol Af Poul E. Nørager der hedder, *Kan det ske igen?* Heri stilles det store spørgsmål om fascismen, og dermed også nazismen kan vende tilbage i dagens samfund, og gentage fortidens synder. Et spørgsmål der er opstået på grund af den udvikling der sker i verden i dag, der minder om hvordan verden så ud i mellemkrigsårene. En periode præget af fascismen og nazismens fremmarch i Europa og medfølgende krige. Var spørgsmålet blevet stillet for få år siden ville svaret været et rungende nej, men verden har ændret sig siden Trump kom til magte i USA, og Ruslands invasion af Ukraine. Europa er, om ikke på randen af krig, så er den i hvert fald tættere på end den har været længe. Freden der kom til den vestlige verden med den kolde krig, er så småt ved at være i farer. Demokratier i hvad der ellers blev betragtet som ret sikre bastioner er begyndt at krakelere, heriblandt i Ungarn, Polen og andre europæiske lande. Polariseringen tager til i det politiske billede rundt om i den vestlige verden specielt. I USA er landet delt i to, med demokrater og republikanere på hver sin side at hegnet. Trumpisterne vinder frem, og vil støtte Trump i alt han foretager sig. Hvilket har ledt amerikanske forskere til at advare om et illiberalt demokrati der kan finde vej til magten. Sker det hvis Trump vinder valget i 2024? Vender fascismen så tilbage som nogen på venstrefløjen frygter. Fascismen i sin form som i Europa i mellemkrigsårene vender næppe tilbage i samme form, det ville betyde at historien skulle gentage sig, hvilket den ikke gør. Der kan være træk der ligner tidligere begivenheder, men direkte kopi at historien kommer ikke til at ske.

Litteraturliste

Bøger

Baumann, Zygmunt, 2012, *Liquid Modernity*, Polity Press

Bentley, M., 2010, *Comparative History in a Global Age: A Historian's Guide*, Pennsylvania, University of Pennsylvania Press.

Bolt, Mikkel og Jacobsen, Jacob (red.), 2020, *Den ny fascisme*, Forlaget Nebula.

Bosworth, R.J.B. (red.), 2009, *The Oxford handbook of fascism*, Oxford, Oxford University Press.

Canovan, Margaret, 2005, *The People*, Polity Press.

Canovan, Margaret, 1999, *Trust the People! Populism and the two faces of democracy* i *Political Studies*.

Finchelstein, Frederico, 2017, *From Fascism to Populism in History*, University of California Press.

Gellner, Ernest & Ionescu, Ghita, 1969, *The American Political Science Review vol 64: Populism: Its meaning and National Characteristics*, Cambridge University press.

Speciale historie 2023, René Sørensen, studienummer 20183102, Populisme contra Fascisme, Vejleder Mogens Rüdiger, Aalborg universitet.

Giddens, Anthony, 1990, *The Consequences of Modernity*, Polity Press.

Griffin, Roger, 2007, *Modernism and Fascism*, Palgrave Macmillan.

Griffin, Roger, 1991, *The Nature of Fascism*, Routledge.

Hansen, Mogens Herman, 2018, *Hvordan forvrænger populismen demokratiet?* Informationsforlaget.

Hofstadter, Richard. (1966) *The Age of Reform*, Canada, Alfred A. Knopf Incorporated.

Kershaw, Ian, 2008, *Hitler, en biografi*, Gyldendal.

Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal, 1985, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, Verso.

Larsen, Flemming. 2012, *Fascismens Italien*, Frederiksberg, Frydenlund.

Levitsky, Steven og Ziblatt, Daniel. 2018, *How Democracies Die*, Crown.

Libak, Anna, 2018, *Forstå populismen*, Gyldendal.

Morgan, Philip. (2003) *Fascism in Europe 1919-1945*, London, Routledge.

Speciale historie 2023, René Sørensen, studienummer 20183102, Populisme contra Fascisme, Vejleder Mogens Rüdiger, Aalborg universitet.

Mudde, Cas & Kaltwasser, Christobal Rovira, 2016, *Populism. A Very Short Introduction*, Oxford University Press.

Müller, Jan Werner, 2016, *Hvad er populisme?* Informations forlag.

Rosanvallon, Pierre, 2020, *Populismens århundrede*, Informations Forlag.

Stanley G. Payne, 1995, *A History of Fascism, 1914-1945*, Taylor & Francis.

Artikler

Allen, Nicolas og Cortés, Martin, 2019, *Fascismens nye ansigter*, Solidaritet, tilgået 22/3-223 via: <https://solidaritet.dk/fascismens-nye-ansigter/>

Bennike, Christian og Gøttsche, Nikola Nedeljkovic, 2018 '*Folkets fjender*' svarer præsident Trump, Information.dk, via <https://www.information.dk/udland/2018/08/folkets-fjender-svarer-praesident-trump>

Betz, Hans-George, 2017, *Nativism Across Time and Space i Populist Mobilization Across Time and Space, Volume 23, Issue 4*, tilgået via <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/spsr.12260>

Speciale historie 2023, René Sørensen, studienummer 20183102, Populisme contra Fascisme, Vejleder Mogens Rüdiger, Aalborg universitet.

Bryld, Claus, 30/6-2022, *Det russiske styre bærer alle fascismens tegn*, Politikken, tilgået 19/3-2023 via: <https://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art8858429/Det-russiske-styre-b%C3%A6rer-alle-fascismens-tegn>

Canovan, Margaret 1999, *Trust the People! Populism and the two faces of democracy* i Political Studies, tilgået 10/9-2023 via <https://journals-sagepub-com.zorac.aub.aau.dk/doi/pdf/10.1111/1467-9248.00184>

Collins, Robert M., 1989, *The Journal of American History*, Vol. 76, No. 1, side 150-167, JStor.org, tilgået via <https://www.jstor.org/stable/1908347>

Ploug, Anna Cornelia og Søren, Mau, 9/1-2016, *Er Donald Trump fascist?* Information.dk, tilgået via <https://www.information.dk/moti/2016/01/donald-trump-fascist>

Wilkin, Peter, 2018, *The Rise of 'Illiberal' Democracy: The Orbánization of Hungarian Political Culture* i **Journal of World - Systems Research; Pittsburgh** Vol. 24, Iss. 1, tilgået via <https://www.proquest.com/docview/2138980820?pq-origsite=primo>

Internet

Archive.org, Adolf Hitler, *Mein Kampf*, vol.2, tilgået via <https://archive.org/details/AdolfHitlersmeinKampfpart2>

Denstoredanske.lex.dk, *Fascisme*, tilgået via <https://denstoredanske.lex.dk/fascisme>

Speciale historie 2023, René Sørensen, studienummer 20183102, Populisme contra Fascisme, Vejleder Mogens Rüdiger, Aalborg universitet.

Oxford English Dictionary, tilgået via

<https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=Entries&q=populist>

Ordbog.dk, tilgået via <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=fascisme>

Sjsu.edu, *The Doctrine of Fascism*, tilgået via <https://sjsu.edu/faculty/wooda/2B-HUM/Readings/The-Doctrine-of-Fascism.pdf>

Times.com, Donald Trump, *Donald Trump's Presidential Announcement Speech*, 2017, tilgået via <https://time.com/3923128/donald-trump-announcement-speech/>